

**TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN
KANNANOTTO**

**HALLINNONALAN KIRJANPITOYKSIKÖIDEN JA
TALOUSARVION ULKOPUOLELLA OLEVIA
VALTION RAHASTOJEN**

TILINPÄÄTÖKSISTÄ VUODELTA 2020

Sisällys

Johdanto	3
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto ELY-keskusten ja KEHA-keskuksen tilinpäätöksestä vuodelta 2020	6
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Geologian tutkimuskeskuksen tilinpäätöksestä vuodelta 2020	12
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Innovaatiorahoituskeskus Business Finlandin tilinpäätöksestä vuodelta 2020.....	14
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Kilpailu- ja kuluttajaviraston tilinpäätöksestä vuodelta 2020	18
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Patentti- ja rekisterihallituksen tilinpäätöksestä vuodelta 2020...	21
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tilinpäätöksestä vuodelta 2020	25
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Energiaviraston tilinpäätöksestä vuodelta 2020	28
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Valtiontakuurahaston tilinpäätöksestä vuodelta 2020	31
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Valtion ydinjätehuoltorahaston tilinpäätöksestä vuodelta 2020 ..	35

Johdanto

Tilinpäätöskannanottojen säädösperusta sekä työ- ja elinkeinoministeriön ohjeet

Tilinpäätöskannanottojen laadinta perustuu talousarvioasetuksen (1243/1992) 66 i §:ään, jonka mukaan ministeriöiden tulee antaa perusteltu tilinpäätöskannanotto hallinnonalansa kirjanpitoyksikön sekä valtion rahaston tilinpäätöksestä ja niistä toimenpiteistä, joihin tilinpäätös ja siitä annettu Valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuskertomus ja muut kirjanpitoyksikön tai talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston toimintaa ja taloutta sekä tilinpäätöstä koskevat selvitykset ja lausunnot antavat aihetta.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan kirjanpitoyksikkö- ja rahastokohtaiset tilinpäätöskannanotot on jaoteltu seuraavan sisällön mukaisesti:

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta
2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä kehittämistarpeet
3. Toimenpiteet, joihin kirjanpitoyksikössä tai rahastossa on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi
4. Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi.

Tilinpäätöskannanotot ovat kunkin osaston osastopäällikön ja tulosohtajan allekirjoittamia. Kooste hallinnonalan kannanotoista annetaan 15.6. mennessä ja sen allekirjoittavat ministerit kansliapäällikön esittelystä.

Yhteenveto vuoden 2020 tilinpäätöskannanotoista

Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Kokonaisuutena arvioiden hallinnonalan virastot, laitokset ja rahastot ovat saavuttaneet niille asetetut yhteiskunnalliset tulostavoitteet erittäin hyvin koronapandemiasta huolimatta.

Myös toiminnallisen tuloksellisuuden osalta toiminnallisen tehokkuuden tavoitteet on pääosin saavutettu. Asiakas- ja sidosryhmätyytyväisyys on säilynyt kaikissa virastoissa hyvällä tasolla ja useimmissa virastoissa parantunut edelliseen vuoteen verrattuna, jossain tapauksissa merkittävästikin suoritämärien kasvusta huolimatta. Vain Energiaviraston osalta sidosryhmätutkimuksessa oli hienoista laskua edelliseen mittaukseen verrattuna. Koronapandemian tuomista lisätehtävistä konsernin toimijat suoriutuivat erittäin hyvin.

Maksullisen toiminnan tavoitteet saavutettiin Patentti- ja rekisterihallitusta, Turvallisuus- ja kemikaalivirastoa ja Energiavirastoa lukuun ottamatta, joissa kustannusvastaavuus jäi noin 90 prosenttiin. Henkilöstön työtyytyväisyys parani edelleen kaikissa virastoissa vuonna 2020 ja myös työtyytyväisyydelle asetettu tavoite saavutettiin Turvallisuus- ja kemikaalivirastoa ja Energiavirastoa lukuun ottamatta, joissa tavoitteesta jäätiin hieman.

Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

Kaikkien virastojen ja laitosten osalta ovat tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa esitetyt tiedot olleet riittäviä ja kattavia.

Toimenpiteet, joihin kirjanpitoyksikössä tai rahastossa on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Valtiontalouden tarkastusviraston vuotta 2020 koskevissa virastojen tilintarkastuskertomuksissa ei ollut huomautettavaa lukuun ottamatta seuraavia:

- ELY-keskusten ja KEHA-keskuksen tilinpäätöksessä todettiin puutteita kirjanpidon tositteiden ja valtionavustuksiin liittyvien kirjanpidon tositteiden arkistoinnissa.
- Business Finlandin tilinpäätöksessä on momentille 32.20.40 kuuluvia menoja kirjattu momentille 32.20.43 yhteensä 2,67 milj. euroa. Vastaavasti valtuuden käyttöä vähennetty momentilta 32.20.40 ilman, että menoon sitoutuminen olisi peruuntunut vastaavalla määrällä. Business Finlandin tulee ilmoittaa Valtiontalouden tarkastusvirastolle 13.8. mennessä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt valtuuksien käyttöön liittyvän talousarvion vastaisen menettelyn korjaamiseksi.
- Patentti- ja rekisterihallituksen tilinpäätöksessä on momentilta 32.01.21 maksettuja vakinaisen virkamiehen palkkoja talousarvion vastaisesti yhteensä 29 780 eurolla.

Em. virastojen tulee ryhtyä toimenpiteisiin yllä mainittujen huomautusten korjaamiseksi.

Geologian tutkimuskeskuksen, Kilpailu- ja kuluttajaviraston, Turvallisuus- ja kemikaaliviraston ja Energiaviraston tulee kiinnittää erityistä huomiota talouteensa. Tukesin tulee jatkaa maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuden parantamista sekä digitalisointi- ja tietojärjestelmähankkeiden kehittämistä. Business Finlandissa, Geologian tutkimuskeskuksessa, Kilpailu- ja kuluttajavirastossa ja Energiavirastossa tulee kiinnittää huomiota henkilöstön hyvinvointiin ja työtyytyväisyyteen, vaikkakin tilanne on parantunut edelliseen vuoteen verrattuna. Business Finlandissa tulee kehittää edelleen sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa. Kilpailu- ja kuluttaja viraston tulee seurata kuluttajaneuvontapalvelujen saatavuutta ja ruuhkaantumista ja Patentti- ja rekisterihallituksen taloudellisia muutoksia toimintaympäristössä. ELY-keskusten tulee palveluiden järjestämisessään tavoitella asiakkaille näyttäytyvää sujuvuutta yhdenvertaisuutta ja valtakunnallista yhdenmukaisuutta.

Suurimmalla osalla virastoja on edelliseltä vuodelta siirtyviä toimintamäärärahoja 14–28 %, joiden turvin voidaan varautua myös ennakoimattomiin ja äkillisiin menoihin sekä toteuttaa tarvittavia lisäpanostuksia mm. digitalisaatioon liittyen. Poikkeuksena on Kilpailu- ja kuluttajavirasto, jossa siirtyneet määrärahat olivat noin 5 %. Viraston tulisi varautua toiminnassaan paremmin tuleviin lisätarpeisiin, joita on mm. viraston digitalisaatioon kehittämiseen liittyen. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että kokonaisuutena hallinnonalan virastojen on tulevana vuosina pystyttävä aiempaa paremmin rahoittamaan uusia tehtäviä ja tarpeita nykyresurssien puitteissa.

Rahastojen tilinpäätöksistä ei tilintarkastajilla ollut huomauttavaa. Valtiontakurahaston osalta on ylläpidettävä riittävää varautumista ja seurantaa Finnvera Oyj:n vastuukantaan ja riskiasemaan liittyen johtuen koronapandemian aiheuttamasta tilanteesta.

Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Innovaatorahoituskeskus Business Finlandin osalta ministeriö on käynnistänyt ohjaus- ja lainsäädännöllisiä toimenpiteitä rahoituskeskuksen ja yhtiön tehtäväjaon selkeyttämiseksi erityisesti sen varmistamiseksi, että yhtiön hoidettaviksi annetut julkiset hallintotehtävät perustuvat perustuslain 124 §:n mukaiseen valtuutukseen. Asiaa koskeva säädösvalmistelu käynnistettiin vuonna 2020 ja se jatkuu edelleen vuonna 2021. Lisäksi ministeriö on käynnistänyt Business Finlandia koskevan arvioinnin, joka valmistuu kesäkuussa 2021.

Ministeriö pyrkii osaltaan saattamaan päätökseen kansainvälisiin toimeksiantoihin liittyvät yhtiön perustamisen mahdollisuuden Geologian tutkimuskeskuksessa. Tukesin osalta ministeriö kiinnittää huomiota viraston hallinnolliseen ja tulosohtaukseen liittyvään tiedonkulkuun sekä uusiin tehtäviin liittyvien resurssien riittävään turvaamiseen pääosin olemassaolevien määrärahojen puitteissa ja valvonnan riskiperusteisuuden kehittämiseen.

Ministeriö seuraa virastojen ja laitosten taloudellista tilannetta ja pyrkii turvaamaan niille riittävän perusrahoituksen. Tilinpäätöskannanotoissa esitetyt arviot otetaan huomioon virastojen ja laitosten tulostavoitteiden laadinnassa vuodelle 2022.

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto ELY-keskusten ja KEHA-keskuksen tilinpäätöksestä vuodelta 2020

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus) laati ELY-keskusten yhteisen toimintakertomuksen osana vuoden 2020 tilinpäätöstä. Kirjanpitoyksikön tilinpäätös on laadittu noudattaen talousarviolakia ja sen nojalla annettuja alemman asteisia säädöksiä. Työ- ja elinkeinoministeriö on kuullut ELY-keskuksia ohjaavia tahoja ennen kannanoton antamista.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Arvio tuloksellisuudesta ja vaikuttavuudesta

AVI-ELY strategia-asiakirja vuosille 2020–2023 määrittää valtion aluehallintoviranomaisille yhteiset strategiset painopisteet ja toimintatavat. Vuosi 2020 oli ELY-keskusten nelivuotisen strategiakauden ensimmäinen vuosi.

Kokonaisuutena arvioiden voidaan todeta ELY-keskusten toiminnan tuloksellisuuden paraneminen vuonna 2020. Koronakriisin aiheuttamista haasteista huolimatta virastot suoriutuivat poikkeuksellisesta vuodesta hyvin. Tulostavoitteet saavutettiin pääosin, asiakaspalaute oli entistään positiivisempaa ja henkilöstön työtyytyväisyys koheni. Vaikuttavuutta kuvaavien tulostavoitteiden osalta tavoitteet saavutettiin monilta osin ja toiminta oli tavoitteiden mukaista.

Lisäämme elinvoimaa -painopiste

Koronakriisin myötä työttömyys kasvoi keväällä 2020 voimakkaasti. Vuoden lopussa työttömyys oli lähes 4 % edellisvuotta korkeampi. Käynnissä olevien työttömyysjaksojen keskimääräistä kestoja ja virtaa yli kolmen kuukauden työttömyyteen koskevat tavoitteet saavutettiin kaikissa ELY-keskuksissa, mutta taustalla vaikutti uusien työttömien määrän voimakas kasvu.

Yritystoiminta erityisesti majoitus- ja ravitsemisalalla, matkailutoimialalla sekä myös muilla aloilla kohtasi koronaepidemian vuoksi merkittäviä vaikeuksia.

ELY-keskukset edistivät tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa erityisesti tukemalla pk-yritysten uusien tuotteiden, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämiseen liittyviä hankkeita. Poikkeustilanteen takia resursseja siirrettiin koronatukien käsittelyyn ja pk-yritysten aktivointi siirtyi verkkoon, mikä vähensi toimijoiden välistä yhteistyötä ja TKI-hankkeita. ELY-keskukset ovat käytettävissä olevin resurssein suoriutuneet tehtävässä kuitenkin hyvin.

Team Finland -tavoitteiden edistämässä onnistuttiin kohtalaisesti, koska koronapandemian aiheuttamasta globaalista markkinahäiriötilanteesta johtuen virastojen toiminta painottui poikkeusajan erityistoimenpiteisiin. Erinomaista kuitenkin on, että ELY-keskusten ja muiden Team Finland -toimijoiden ja niiden palvelujen tunnettuus ovat kehittyneet myönteisesti.

Korkeaa arvonlisää tuottavien palveluiden, luovan talouden, kulttuurimatkailun ja kulttuurialan toimintaedellytysten tukemista edistävät toimet toteutuivat ELY-keskuksissa suhteellisen hyvin alan haasteista huolimatta.

Maaseuturahaston yritystukien kysyntä pysyi koronapandemiasta huolimatta hyvällä tasolla. Esimerkiksi Hämeessä ja Pirkanmaalla maaseutuohjelman yritystukia myönnettiin miljoona euroa enemmän kuin edeltävänä vuonna.

Maatalousvalvontojen valvontamääriä alennettiin koronapandemian takia. ELY-keskukset toteuttivat valvonnat mukautetun suunnitelman mukaisesti aikataulussa.

Ruokavirasto elintarvikeketjulinjan osalta valvontojen toteumaprosentti vuonna 2020 oli kaikissa ELY-keskuksissa yhteensä 81 %, joka on selvästi alhaisempi kuin edellisenä vuonna. Toisaalta, koronatilanne aiheutti muutoksia valvontasuunnitelmaan esimerkiksi kasvinterveydessä. Koronan takia Ruokavirasto kehotti jättämään useita tarkastuksia tekemättä. Suurimman valvontasektorin, luomuvalvonnan, valvontojen toteuma oli 92 %. Elintarvikeketjulinjan toinen mittari on säädösten vaatimukset täyttävien toimijoiden osuus (%). Indikaattorin valtakunnallinen tavoitetaso on 90 % ja vuonna 2020 tämän mittarin toteuma oli 96 %.

ELY-keskusten liikennevastuualueille kohdennetut saavutettavuustavoitteet saavutettiin ja henkilövahinkoon johtaneiden liikenneonnettomuuksien määrä laski. Vuoden 2020 aikana lisärahoitusta kohdennettiin perusväylänpitoon. Myönnetty elvytysrahoitus (joukkoliikenteen koronatuett) käytettiin ELY-keskuksissa tehokkaasti. Koronasta johtuen yksityistieavustuksien ja saaristo- ja yhteysalusliikenteessä määrärahoja jäi käyttämättä, mutta tilanne korjaantunee vuonna 2021.

Tuloksellisuuden arvioinnin osalta kahdeksan ELY-keskusta on arvioinut osaamisen kehittämisen tavoitteen toteutuneen täysin ja seitsemän osittain. Jatkuvan oppimisen alueellista koordinaatiota vahvistettiin vuonna 2020 palkkaamalla kaikkiin ELY-keskuksiin jatkuvan oppimisen koordinaattori. Myös alueellisen ennakointitoiminnan kehittämisen on moni ELY-keskus nostanut tärkeäksi tehtäväksi, jota edistettiin toimintavuoden aikana osana osaamisen kehittämisen toimia.

Koronapandemia on jossakin määrin vaikuttanut ammatillisen työvoimakoulutuksen tarjontaan (esim. yhteishankintakoulutusten väheneminen tai aloitusten siirtyminen), toisaalta poikkeusaika on tuottanut myös uusia, innovatiivisia ratkaisuja sekä koulutuksen järjestämistapoihin että koulutuksen sisältöihin. Myös viestinnässä ja markkinoinnissa on hyödynnetty uusia digitaalisia ratkaisuja.

Tavoittelemme hiilineutraaliutta -painopiste

Koronakriisillä ei ollut suurta vaikutusta painopisteen tavoitteiden toteutumiseen. Ilmastotyö eri alueilla oli aktiivista ja yhteisen ELY-ilmastotiekartan valmistelu eteni ripeästi. Yhdyskuntajätteen kierrätyksen edistäminen toteutui suurimmassa osassa ELY-keskuksia tavoitteiden mukaisesti.

Pilaantuneiden alueiden tutkimusten ja kunnostusten edistäminen toteutui vaihtelevasti. Isännällisten kohteiden edistäminen ei usealla alueella toteutunut tavoitteiden mukaisesti niukoista henkilöresursseista johtuen. Valtionavustusjärjestelmän kautta toteutettujen pilaantuneiden alueiden selvitysten tavoitemäärä jäi saavuttamatta uuden tukilain mukaisten avustushakemusten vähäisen määrän sekä järjestämistehtävänä toteutettavien hankkeiden ennakoitua suuremman hallinnollisen työn johdosta. Valtionavustusjärjestelmän kautta toteutetuille pilaantuneiden alueiden puhdistuksille asetettu kappalemääräinen tavoite saavutettiin.

Luonnon monimuotoisuutta edistettiin METSO- ja HELMI -ohjelmien avulla ja tavoitteet niin luonnonsuojelualueiden toteutuksen kuin luontotyyppien ja lajisuojelun edistämisen suhteen saavutettiin varsin onnistuneesti. ELY-keskukset ovat edistäneet myös vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden toteutusta tavoitteiden mukaisesti.

Alueidenkäytön edistämällä ja hyvällä yhteistyöllä kuntien kanssa on kehitetty alueidenkäytön suunnittelua. Suunnittelulla on luotu mahdollisuuksia hallitulle yhdyskuntakehitykselle ja elinvoimaisuuden parantamiselle sekä ilmastonmuutoksen hillitsemiselle ja siihen sopeutumiselle. Monilla alueilla erityisesti

yleiskaavoitus kehittyi laadullisesti ja/tai kattavuudeltaan myönteisesti. Koronatilanne vaikutti viranomaistyönteistyön tapoihin, mutta digitaalisia työkaluja hyödyntämällä yhteistyö sujui pääosin hyvin poikkeuksellisista olosuhteista huolimatta.

Asiakkuudet, digitalisaatio ja yhteiset toimintatavat -painopiste

Koronavuosi vaikutti merkittävästi digitalisaation edistämiseen ja toimintatapojen yhtenäistämiseen. Keuhkokuumeen 2020 virastoissa siirryttiin lähes täysin etätöihin ja otettiin käyttöön uusia digitaalisia työkaluja. Työnteon siirtyminen verkkoon edisti myös toimintatapojen uudistamista asiakaskohtaamisten, kokousten ja tilaisuuksien järjestämisen osalta. Tässä onnistuttiin hyvin.

ELY-keskukset valmistelivat yhteisen asiakkuusstrategian, jonka lisäksi toiminnan ja laadun parantamiseksi laadittiin CAF-arvioinnit. Arviointien perusteella ELY-keskukset määrittivät lähiaikojen kehittämiskohteensa. Henkilöstön jaksaminen, osaamisen kehittäminen ja ylläpitäminen sekä yhteisöllisyyden luominen monipaikkaisessa ja yhä vahvemmin etätöihin pohjautuvassa virastokokonaisuudessa nousivat keskeisiksi kehittämiskohteiksi.

Ympäristönsuojelulain, jätelain, vesilain ja merenkulun ympäristönsuojelulain mukaisten ympäristönsuojelun valvontatarkastusten kokonaismäärä oli talousarvion tavoitteiden mukainen ja tilanne koko maan osalta hyvä. Koronapandemiasta johtuvasta etätöistä, matkustamisen rajoittamisesta ja kontaktien välttämisestä huolimatta ELY-keskukset pystyivät kokonaisuutena suoriutumaan suunnittelemissaan kemikaalilain 11 §:n mukaisista tarkastuksista hyvin.

Toiminnallinen tehokkuus

Taloudellisuus- ja tuottavuustiedot on esitetty vuonna 2020 niistä suoritteista, joista suoritiedot olivat saatavilla tilinpäätöstä laadittaessa. Vertailutietona on vastaavat tiedot vuosilta 2019 ja 2018. Kokonaiskustannukset suoritteittain on laskettu työajanseurantajärjestelmän pohjalta huomioiden henkilöstön palkat ja muut oman toiminnan kulut.

Vuonna 2020 ELY-keskusten ja KEHA-keskuksen tehtäviä hoidettiin 3017 henkilötyövuoden voimin, mikä oli noin 50 henkilötyövuotta enemmän kuin vuonna 2019. Kokonaistuottavuus nousi kahdeksassa ELY-keskuksessa ja laski seitsemässä ELY-keskuksessa edelliseen vuoteen verrattuna. Kokonaisuutena ELY-keskusten taloudellisuuden ja tuottavuuden arvioidaan säilyneen ennallaan, osin jopa parantuneen edellisestä vuodesta. ELY-keskusten tehtäviä hoidetaan edelleen varsin niukoilla henkilöresursseilla ja tätä kautta tuottavuus näyttäyty eri tehtävien osalta vähintäänkin hyvänä.

Tuotokset ja laadunhallinta

Avainsuoritteina on esitetty n. 30 suoritetta, joihin on käytetty eniten työaikaa vuosina 2018–2020. Tiedot avainsuoritteiden lukumäärästä esitetään v. 2020 niiden suoritteiden osalta, joista suoritiedot olivat saatavissa tilinpäätöstä laadittaessa. Vertailutietona esitetään vastaavat tiedot vuosilta 2019 ja 2018.

Kaiken kaikkiaan ELY-keskusten tuottamat suoritemäärät kasvoivat edelliseen vuoteen verrattuna ja joidenkin suoritteiden osalta kasvu oli huomattava. Esimerkiksi yritystukipäätösten määrä kasvoi 2780 % koronapandemiasta johtuvien koronatukien vuoksi. Työ- ja elinkeinoministeriö myönsi yritysten kehittämishankkeiden tukemiseen lisämäärärahaa 275 milj. euroa, josta voitiin myöntää avustuksia koronapandemian aiheuttamista markkina- ja tuotantohäiriöistä kärsiville yrityksille. Joidenkin suoritteiden osalta kuten esim. valvontojen suoritemäärissä oli laskua edelliseen vuoteen verrattuna.

ELY-keskusten asiakkailta saamien ”palvelu kokonaisuudessaan” tyytyväisyysarvosanojen valtakunnallinen keskiarvo oli kaikkien palveluiden osalta 4,26 (asteikolla 1–5). Tyytyväisyys palveluihin nousi vuoden

2019 tasosta, vaikka palvelutyytyväisyys oli entuudestaan varsin korkealla tasolla. Tätä voidaan pitää haasteellisena koronavuonna erittäin hyvänä saavutuksena.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

KEHA-keskuksen henkilöstö- ja lakipalvelut yksikön organisoituminen uudistettiin vuoden 2020 alusta alkaen. Tavoitteena oli parantaa virastojen palvelua, helpottaa henkilöstöhallinnon työtä ja tasoittaa henkilöstöasiantuntijoiden työn kuormittavuutta. Valtakunnalliset tehtäväkokonaisuudet työterveyshuolto, työsuojelu, rekrytoinnin tuki sekä erilaiset raportointitehtävät keskitettiin työhyvinvointi- ja rekrytointipalvelut-ryhmään.

Koronatilanne kasvatti virastokokonaisuuden henkilöstömäärää merkittävästi lisääntyneiden ja uusien tehtävien johdosta. Myös voimakkaasti kasvaneet ylityöt, tiivistynyt yhteistyö työterveyshuollon kanssa ja henkilöstön tukeminen etätöiden aikana nostivat henkilöstöyksikön työkuormaa.

Koronapandemialla sekä sen torjuntakeinona käytetyllä laajalla etätöillä on merkittävää vaikutusta mo-
neen toimintakertomuksen tunnuslukuun. Yhteensä yli 800 henkilötyövuoden lisäresursseilla oli suuri vaikutus henkilöstöresurssien määrän lisäksi rakennetietoihin, kuten keski-ikään ja määräaikaisen henkilöstön osuuteen. Etätö vähensi sairauspoissaoloja ja vaikutti myös vähentävästi henkilöstökoulutukseen ja virkistystoimintaan. Tämä näkyy ko. tunnuslukujen muutoksena ja myös merkittävänä nousuna tehdyn työajan osuudessa virastojen kokonaistyöajasta.

Työllisyyden edistämisen kuntakokeilut toteutetaan 1.3.2021–30.6.2023 välisenä aikana. Kokeilut merkitsevät yhteensä noin 1130 henkilötyövuotta vastaavan TE-toimiston henkilömäärän siirtämistä kokeiluun osallistuvien kuntien työnjohdon alle. Henkilöstö- ja lakipalvelut -yksikkö suunnitteli ja toteutti laajan kuntakokeilujen yt-prosessin yhdessä TE-toimistojen kanssa.

Henkilöstöraportoinnissa siirryttiin alkuvuoden 2020 aikana jatkuvaan seurantaan uusien tietoaalusta Myllyn HR-raporttien valmistumisen myötä. Henkilöstön työhyvinvoinnin kehittämiseksi järjestettiin ”Terve arki ja etätö” tilaisuus yli 1 800 osallistujalle, jossa käsiteltiin aiheita etätö, tietotyön tulevaisuus, monitilat ja työkykyjohtaminen.

ELY-keskusten henkilöstön työtyytyväisyys jatkoi paranemistaan. Työtyytyväisyyden kokonaisindeksi oli 3,81 (v. 2019 3,68). Vuodelle 2020 asetettu tavoite (kokonaistyötyytyväisyys >3,6) saavutettiin kaikissa ELY-keskuksissa.

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulostavastuun kannalta sekä ministeriön kanta kehittämistarpeisiin

ELY-keskusten, KEHA-keskuksen ja TE-toimistojen toiminnan raportointi on ollut riittävää ja virastot ovat systemaattisesti vastanneet niille asetettuihin tulostavoitteisiin. Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen raportointi on kattanut tulosopimuksen kaikki osa-alueet. Tulostavoitteiden toteutuminen ja poikkeamat tavoitteista on raportoitu ministeriön näkökulmasta asianmukaisesti.

Valtiontalouden tarkastusviraston antamassa vuoden 2020 tilintarkastuskertomuksessa todetaan, että tilinpäätöslaskelmat ja liitetiedot antavat oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta sekä kirjjanpitoyksikön tuotoista ja kuluista sekä taloudellisesta asemasta valtion talousarviosta annetun lain mukaisesti. Toiminnallisesta tehokkuudesta esitettyjen tietojen osalta ei tarkastuksessa ole tullut esiin olennaisia huomautettavaa.

ELY-keskusten toimintaan kohdistuu useita samanaikaisia muutostekijöitä kuten alueelliset muutokset ELYjen tehtävävolyymeissa sekä henkilöstön eläköitymiskehitys. Toimintamäärärahoituksen riittävyyttä sekä jakokriteerien istuvuutta muuttuvaan toimintaympäristöön tulisi tarkastella säännöllisesti. Muutoin riskinä on, että alati lisääntyvien erillisrahoituksella rahoitettavien tehtävien myötä ELYjen ohjaus muovautuu hallinnonalakohtaiseksi resurssiohjaukseksi, joka puolestaan on omiaan asettamaan isoja haasteita ELYjen johtamiseen.

ELY-keskuksilla on keskeinen rooli ympäristöä koskevien seuranta-aineistojen tuottamisessa ja tiedon tallentamisessa rekistereihin ja tietovarantoihin. ELYjen osaamista tarvitaan edelleen mm. jäte- ja tuotetietojärjestelmän kehitystyössä. ELY-keskusten tuleekin varmistaa riittävät voimavarat ympäristötietojärjestelmien ylläpitoon.

Tiedot rakennerahastotoiminnasta vaihtelevat tilinpäätöksessä sekä ELY-keskuksittain että syvyydeltään. Rakennerahastotoiminnassa on tarve lisätä EU:n aluekehitysrahaston ja sosiaalirahaston välisiä yhteyksiä ja synergiaa vaikuttavampien kokonaisuuksien synnyttämiseksi. Olisi hyvä raportoida tilinpäätöksessä näitä toimia, jolloin toiminnasta ja sen tuloksellisuudesta olisi saatavissa kokoavampi ja kattavampi kuva ELY-keskuksissa aluekehittämisen kontekstissa, erityisesti neljän rakennerahastotehtävistä vastaavien ELY-keskusten osalta.

3. Toimenpiteet, joihin ELY-keskuksissa ja KEHA-keskuksessa on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Valtiontalouden tarkastusviraston vuoden 2020 tilintarkastuskertomuksessa ei ole esitetty olennaista huomautettavaa viraston toiminnasta. Tarkastuksen perusteella voidaan lausua, että talousarviota ja sitä koskevia keskeisiä säännöksiä on noudatettu lukuun ottamatta seuraavaa menettelyä:

- 1) Kirjanpidon tarkastuksessa on tullut esiin puutteita eräiden valtionavustuksiin liittyvien kirjanpidon tositteiden arkistoinnissa valtion talousarviosta annetun asetuksen 46 §:n edellyttämällä tavalla.

ELY-keskusten tulee palveluiden järjestämisessään tavoitella asiakkaille näyttäytyvää sujuvuutta yhdenvertaisuutta ja valtakunnallista yhdenmukaisuutta. Yhteistyötä aluehallintovirastojen kanssa on tarpeen edelleen kehittää mm. OHKE-hankkeissa sovittujen yhteisten toimintatapojen vakiinnuttamiseksi, osaamisen ja asiantuntemuksen tehokkaaksi hyödyntämiseksi sekä virastorajat ylittävien viranomaismenettelyjen asiakaskokemuksen parantamiseksi. Samoin on tarpeen kehittää ELYjen välistä itseohjautuvaa yhteistyötä keskitetyissä ja erikoistumistehtävissä. Erilliset valvontatulot tulee edelleen kohdentaa ympäristönsuojelulain edellyttämään valvontatyöhön.

ELY-keskusten ilmastotyötä tulee edistää ja yhtenäistää kansallisen tason ilmastopolitiikan tavoitteiden alueelliseen toteuttamiseen horisontaalisesti ja yhteen kokoavasti yli ELY-keskuksen vastuualueiden.

Luonnonsuojelutehtävien resurssien ja tehtävien sekä osaamisen kokonaistarkastelua olisi syytä tehdä, koska tehtävät linkittyvät toisiinsa ja käytännössä samat henkilöt tekevät useita luonnonsuojelun tehtäviä ristiin. Joissakin ELY-keskusten kommentteissa kuvastuvat toisaalta suuri tehtävämäärä ja samalla vaikeudet hoitaa niitä toimintamomentilta osoitetulla resurssilla. Näissä tapauksissa on usein myös jääty numeerisista tulostavoitteista. Jos tehtävien ja resurssien ristiriita sekä osaamisen, toimintatapojen ja työkalujen puutteet nousevat liian suuriksi, on tästä käytävä keskustelua ELY-keskusten ja ympäristöministeriön välillä.

4. Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Ministeriö toteaa virastojen saavuttaneen niille asetetut keskeiset vaikuttavuus- ja tuloksellisuustavoitteet kokonaisuutena arvioiden hyvin. Virastot ovat toimineet hallinnonalojen strategisten tavoitteiden ja tulossopimuksessa sovittujen strategisten tavoitteiden mukaisesti.

Tässä kannanotossa esitetyt arviot otetaan huomioon ELY-keskusten ja KEHA-keskuksen tulostavoitteiden laadinnassa vuodelle 2022.

Marja-Riitta Pihlman
Osastopäällikkö, ylijohdaja

Sari Eskola
Erityisasiantuntija

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Geologian tutkimuskeskuksen tilinpäätöksestä vuodelta 2020

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Päättynyttä vuotta leimasi koronapandemia. Geologian tutkimuskeskus (GTK) onnistui varsin ripeästi siirtymään etätyöskentelyyn siltä osin, kun se on mahdollista, ja on onnistunut kiittävän hyvin toteuttamaan sille asetetut tavoitteet huomioiden, että liikkumisen rajoitteet ovat asettaneet etenkin kansainväliselle yhteistyölle ja hankkeille omat haasteensa. Tavoitteeksi asetettuun kaupallisten ja yhteisrahoitteisten hankkeiden osuuteen koko projektitoiminnasta (28 %) ei aivan päästy, tulos 26,5 %, on kuitenkin poikkeuksellisen vuoden huomioiden hyvä saavutus. Nopean reagoinnin seurauksena poikkeusvuoden taloudelliset vaikutukset laitokselle jäivät varsin maltillisiksi. Kansainvälisten tapahtumien peruuntuminen tai siirtyminen verkkoon saattavat vaikuttaa tulevien toimeksiantojen määrään.

Laitoksen henkilötyövuosikertymä aleni hiukan, laitoksen henkilöstösuunnitelma on kuitenkin kasvupainoinen ja lisää asiantuntijoiden määrää. Laitoksen tieteellistä painoarvoa vahvistavat esimerkiksi uudet tutkimusprofessuurit.

Otaniemen Raw Materials Hub -laboratoriokeskittymän toiminta on käynnistynyt, ja tämän yhteistyön ministeriö odottaa näkyvän esimerkiksi kiertotalousratkaisujen kehittämisessä. Outokummun Mintecin merkittävä kehittäminen on käynnistynyt, ja se nähdään tärkeänä tulevaisuuden investointina. GTK ei saavuttanut kuluneelle vuodelle asetettua laitekannan tulotavoitetta. Suunnitellusta 1,3 milj. euron sijasta toteutuma oli 0,6 milj. euroa. Tässä on siis parannettavaa. Kunnianhimoisten kehityspanostusten tulee näkyä myös tuotoksena.

Geologian tutkimuskeskuksen näkyvyys erilaisissa viestintäkanavissa on jatkunut edelleen hyvänä. Laitoksen asiantuntijoita ja asiantuntijuutta arvostetaan.

Geologian tutkimuskeskuksen tulokset valtionhallinnon henkilöstökyselyssä olivat erittäin hyvällä tasolla. Tämä kertoo siitä, että laitoksessa tapahtuneet suuret muutokset on toteutettu siten, että talo on työnantajana hyvä ja vetovoimainen. Laitoksen aktiivisuus monipaikkaisuuden kehittämisessä, ja nyt täysin paikkasitommattoman uuden työtekemisen pilotoinnissa vahvistavat modernin työnantajan profiilia. Työnantajan tarjoamat erilaiset työteon tavat on yksi rekrytoinnin vetovoimatekijöitä jatkossa.

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

Valtiontalouden tarkastusviraston (VTV) tilintarkastuskertomus toteaa laitoksen noudattaneen talousarviota sekä sitä koskevia säännöksiä. VTV:llä ei ole huomautettavaa toiminnallisesta tehokkuudesta.

VTV kiinnittää huomiota siihen, että laitoksen kilpailullisen toiminnan tuloslaskelmasta puuttuu kuvaus kustannuslaskelman periaatteista, ja edellyttää tämän kilpailulain 30 d §:n tarkoittaman kuvauksen esittämistä jatkossa.

VTV kiinnittää huomiota tilinpäätöksen allekirjoittajiin. Se, että vain laitoksen johtokunta allekirjoittaa tilinpäätöksen, perustuu valtioneuvoston asetukseen Geologian tutkimuskeskuksesta. Valtion talousarviosta annetun asetuksen (1992/1243) mukaan myös laitoksen päällikön tulisi allekirjoittaa tilinpäätös. Ministeriö varmistaa, että allekirjoituskäytäntö muutetaan, jotta menettely vastaa talousarviosta annettua asetusta.

Laitoksen tilinpäätös on informatiivinen ja selkeä, sekä lukijaystävällinen ulkoasultaan.

3. Toimenpiteet, joihin Geologian tutkimuskeskuksessa on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Poikkeuksellisen vuoden vaikutuksia tulee seurata niin henkilöstön hyvinvoinnin kuin laitoksen talouden kannalta. Vaikutukset voivat ilmetä viiveellä.

Asiakastoimeksiantojen notkahdus selittyy vuoden poikkeuksellisuudella. Odotamme, että tähän kohdistetun kehittämistyön vaikutukset näkyvät, joskin vuosi 2021 voi olla vielä melko poikkeuksellinen, eikä siten kerro kehittämistyön todellisista tuloksista.

4. Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Ministeriö pyrkii edelleenkin varmistamaan Geologian tutkimuskeskuksen toimintaedellytykset turvaavan rahoituksen sekä edistämään laitoksen kehittämishankkeita.

Ministeriö pyrkii osaltaan saattamaan päätökseen kansainvälisiin toimeksiantoihin liittyvät yhtiön perustamisen mahdollisuuden.

Ilona Lundström
Osastopäällikkö, ylijohtaja

Riikka Aaltonen
Kaivosylitarkastaja

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Innovaatorahoituskeskus Business Finlandin tilinpäätöksestä vuodelta 2020

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Business Finland -kokonaisuus muodostuu Innovaatorahoituskeskus Business Finlandista ja Business Finland –osakeyhtiöstä. Kokonaisuuteen kuuluu myös Business Finland Venture Capital Oy. Vuosi 2020 oli Business Finlandin kolmas toimintavuosi. Koronapandemia vaikutti vuonna 2020 Business Finlandin toimintaan merkittävästi. Erityistehtävänä Business Finlandille annettiin pandemiatilanteeseen liittyvä yritysten määräaikainen häiriörahoitus. Huolimatta poikkeuksellisesta tilanteesta ja resurssien suuntaamisesta häiriörahoitukseen Business Finland saavutti valtaosin sen vaikuttavuudelle ja tuloksellisuudelle asetetut tavoitteet¹.

Kansainvälistä kasvua yrityksille -vaikuttavuustavoitteen osalta parhaiten (top 10 %) vientiä kasvattaneiden pk-asiakasyritysten viennin osalta tavoite saavutettiin prosentuaalisen kasvun osalta (57 %), mutta euromääräinen kasvu (842 milj. euroa) jäi alle tavoitteen. Business Finlandin rahoituksen ns. vientiker-toimen (rahoitettujen hankkeiden synnyttämä vuosittainen vienti/Business Finlandin TKI-rahoitus) arvo oli 39 ja ylitti merkittävästi tavoitetason. Business Finlandin TKI-rahoitusta saavien pk- ja midcap-yritysten TKI-panostusten kasvua kuvaavan mittarin (yritysten TKI-kokonaismenoja lisäävien hankkeiden suhteellinen osuus kaikista rahoitetuista hankkeista) toteuma oli 27 %, alle asetetun tavoitteen. Hankkeiden toteutumisen nopeutumista ja soveltamisalan laajenemista on rahoituspäätöksiä tehtäessä painotettu enemmän kuin yrityksen TKI-menojen kasvua. Myös Business Finlandin rahoittamissa hankkeissa syntyneiden patenttien määrän lasku (-50%) kuvastaa hankkeiden lyhytjänteisyyden kasvua, mikä on yritysten uudistumisen kannalta haitallinen suunta. Myönteistä oli käynnistyneiden veturiyrityshankkeiden arvioitu vaikutus yksityisten TKI-investointien vivuttamiseen.

Maailmanluokan ekosysteemit ja kilpailukykyinen toimintaympäristö kasvua tukemassa -vaikuttavuusko-konaisuudelle asetetut tavoitteet saavutettiin osittain. Ekosysteemitoinnin osalta sellaisten rahoitet-tujen ekosysteemialoitteiden, joissa tavoitteena on yli yhden miljardin euron kokonaisuus, määrä (12 kpl) ylitti selvästi asetetun tavoitteen. Matkailun edistämisen osalta rekisteröityjen ulkomaisten yöpymisten määrä jäi merkittävästi alle tavoitteen ja edellisvuoden tason, mihin syynä olivat ulkoiset tekijät eli koronapandemia ja siihen liittyvät matkustusrajoitukset. Ulkomaisten investointien edistämisen kautta syn-tyvien suorien työpaikkojen määrä ylitti asetetun tavoitteen, eikä pandemiasta vuonna 2020 aiheutunut investointivirtojen merkittävä globaali väheneminen vielä ehtinyt heijastua ulkomaisten investointien edistämisen tuloksiin.

Business Finlandin rahoitus vähähiilisyttä ja kiertotaloutta edistäviin ratkaisuihin (305 milj. euroa) ylitti selkeästi asetetun tavoitteen ja kasvoi edellisvuodesta. Hallituksen asettama tavoite hiilineutraalista Suo-mesta vuoteen 2035 mennessä korostaa tämän rahoitusalueen merkitystä. Uusien suomalaisten yritysten osuus EU:n Horisontti 2020 -ohjelman hauissa oli 37 %, mikä ylitti merkittävästi asetetun tavoitteen.

Business Finlandin toiminnan vaikuttavuutta seurataan talousarvioon ja tulossopimukseen sisältyvien mittareiden lisäksi vaikuttavuusarvioinneilla, jotka antavat syvällisempää tietoa toiminnan vaikuttavuudesta ja tuloksellisuudesta. Vuonna 2020 valmistui ulkopuolinen arviointi kansainvälistä kasvua yrityksille -tavoitteeseen liittyvistä vienninedistämisrahoituksesta ja -palveluista. Arvioinnin mukaan palveluita käyttäneiden yritysten liikevaihto kasvoi muita yrityksiä enemmän, mutta selvityksessä ei saatu selkeää näyttöä vaikutuksesta esimerkiksi yritysten vientiin. Lisäksi käynnistyi arviointi Business Finlandin rahoituksen ja palveluiden vaikutuksista ekosysteemien kehittämiseen. Arvioinnin mukaan valinta tukea

¹ Tulossopimus vuosille 2020-2023 ja covid-19 –epidemiasta aiheutuvia elinkeinopoliittisia tavoitteita koskeva ohjauskirje 11.5.2020

ekosysteemeitä on tarkoituksenmukainen ja tukee talouden kilpailukykyyn ja uudistumiseen liittyviä tavoitteita. Arvioinnin mukaan mm. ekosysteemien liikevaihtoennuste jää jonkin verran asetetusta miljardin tavoitteesta, ja ekosysteemeitä tukevia toimenpiteitä tulisi kiihdyttää asetetun tavoitetaso saavuttamiseksi.

Team Finland -yhteistyötä ja julkisten kansainvälistymispalveluiden kokonaisuutta vietiin vuonna 2020 eteenpäin Business Finlandin vedolla Team Finland -johtoryhmän ohjauksessa. Business Finlandille tuli myös merkittävä rooli hallitusohjelman mukaisen viennin ja kansainvälisen kasvun toimeenpanossa. Ohjelman toteutus ja Team Finland -strategian toimeenpano on integroitu osaksi Business Finlandin toimintaa ja sen kehittämistä.

Business Finlandin yhdessä ulkoministeriön kanssa allokoimat resurssilisäykset globaaliin palveluverkoston edistävät suomalaisten yritysten pääsyä mukaan kansainvälisiin arvoverkostoihin. Business Finlandin ulkomaanverkoston vahvuus kasvoi vuonna 2020 noin 160 henkilöön, ja neuvontatapahtumien ja välitettyjen kontaktien määrä kasvoivat merkittävästi. Myös kansainvälistymisneuvonnan resursseja Suomessa on vahvistettu. Koronapandemian aikana merkittäväksi noussut digitaalisten palveluiden kehittäminen lisää palveluiden tehokkuutta ja joustavuutta.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteiden osana vuodelle 2020 sovittiin edelleen Business Finland -uudistuksen siirtymävaiheen tavoitteista. Tavoitteena oli erityisesti varmistaa toiminnan kehittäminen uudistuksen tavoitteiden mukaisesti panostamalla palveluiden integraation tiivistämiseen, toiminnan tehostumiseen, asiakasrajapintaan ja kokonaisvaltaiseen asiakaspalveluun yhteistyössä muiden yrityspalveluiden tarjoajien kanssa sekä kansainvälistymisen tukemiseen ja ulkomaanverkoston vahvistamiseen ja kehittämiseen yhteistyössä muun muassa ulkoministeriön kanssa. Kehitys siirtymävaiheen tavoitteiden osalta oli edelleen oikeansuuntaista. Business Finland uudisti strategiansa ja organisaationsa vuoden 2020 aikana.

Palveluiden laadun osalta Business Finlandin asiakkaiden suosittelupalveluuden (NPS, asteikko -100-100) arvo säilyi suunnilleen edellisvuoden tasolla ja oli +66, yli tavoitetaso (koronahäiriörahoituksen asiakkaat eivät sisälly tunnuslukuun). Myös Visit Finland- ja Talent Boost -toimintojen sidosryhmäytyvyydet ylittivät tavoitetasot haasteellisesta toimintaympäristöstä huolimatta. Koronakriisivuoden aikana esimerkiksi Visit Finland panosti vahvasti virtuaalisten palveluiden kehitystyöhön.

Toiminnallista tehokkuutta kuvaava mittari, Business Finlandin rahoitustyön kokonaiskustannus myönnettyä rahoitusta kohden (1 %) alitti merkittävästi tavoitetaso ja edellisen vuoden toteuman. Luvussa on mukana myös koronahäiriörahoitus (toteuma 0,6 %).

Henkisten voimavarojen hallinnan ja kehittämisen osalta Business Finlandin henkilöstön kokonaistyöttävyyttä (3,3) parani hieman edellisvuoteen verrattuna, mutta alitti edelleen tavoitetaso (>3,5, asteikko 1–5), eikä mikään merkityksellisimmiksi arvioiduista asioista ollut alkuvuodesta 2020 toteutetun kyselyn tulosten mukaan työpaikalla hyvällä tasolla. Johtamista kuvaavan johtamisindeksin arvo (3,9, lähiesimiestyö) ylsi tavoitteeseen. Business Finlandin henkilöstön liikkuvuudelle asetettu tavoite ylittyi. Liikkuvuus Business Finlandin sisällä yhtiön ja viraston kesken oli erityisen suurta vuoden 2020 aikana johtuen mm. koronatilanteen edellyttämistä resurssitarpeista häiriörahoitushakemusten käsittelyyn Business Finland Oy:ssä.

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä työ- ja elinkeinoministeriön kanta kehittämistarpeisiin

Valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV) on antanut Innovaatorahoituskeskus Business Finlandin tilintarkastuksesta varainhoitovuodelta 2020 tilintarkastuskertomuksen. Tilintarkastuskertomuksen mukaan tilinpäätöslaskelmat ja liitetiedot antavat oikeat ja riittävät tiedot, eikä toiminnallisesta tehokkuudesta esitettyjen tietojen osalta tarkastuksessa ole tullut esiin olennaista huomautettavaa.

Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan Innovaatorahoituskeskus Business Finlandin tilinpäätös ja toimintakertomus kattavat riittävällä tavalla toiminnan eri osa-alueet. Talousarviossa ja tulospöytäkirjassa asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta on raportoitu systemaattisesti ja havainnollisesti. Tunnusluvut on esitetty kolmelta vuodelta. Toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksessä on analysoitu tavoitteiden saavuttamiseen ja myös saavuttamatta jäämiseen liittyviä tekijöitä.

Ministeriö toteaa kuitenkin, että raportointia voitaisiin monilta osin syventää. Tämä koskee esimerkiksi julkiseen tutkimukseen kohdennetun rahoituksen käyttöä ja vaikuttavuutta, hallitusohjelman mukaisen viennin ja kansainvälisen kasvun ohjelman toteutusta, ohjelmatoiminnan aktiviteetteja, asiakastytyvyyden alueellisia toteumia sekä resurssien/työpanoksen jakautumista eri ydintoimintoihin Business Finland -kokonaisuudessa. Lisäksi ministeriö kiinnittää huomiota vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta kuvaavien tietojen vertailukelpoisuuteen yli ajan (esimerkiksi rahoitustyön kokonaiskustannus myös ilman määräraikaista häiriörahoitusta sekä henkilöstön työtyytyväisyyden ja johtamisindeksin mittaamisen menetelmät ja tulokset). Tulostavoitteisiin liittyvien vaikuttavuusarviointien merkitykseen osana toiminnan vaikuttavuuden seuranta ja kehittämistä ministeriö kiinnittää edelleen huomiota.

3. Toimenpiteet, joihin Innovaatorahoituskeskus Business Finlandissa on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Valtiontalouden tarkastusviraston (VTV) tilintarkastuskertomuksen mukaan Innovaatorahoituskeskus Business Finland on kirjannut talousarvion vastaisesti momentille 32.20.40 kuuluvia menoja momentille 32.20.43 (Cleantech- ja biotalousratkaisujen sekä innovaatioiden kaupallistamisen tukeminen, siirtomääräraha 3 v vuoden 2018 talousarviossa) yhteensä 2,67 milj. euroa. Valtuuden käyttöä on vastaavasti vähennetty 2,67 milj. euroa momentilta 32.20.40 ilman, että menoon sitoutuminen olisi peruuntunut vastaavalla määrällä. VTV toteaa, että Business Finlandin tulee menettelyn johdosta oikaista vuodelle 2021 siirtynyttä vuoden 2020 valtuutta 2,67 milj. euroa ja ilmoittaa VTV:lle 13.8.2021 mennessä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt valtuuksien käyttöön liittyvän talousarvion vastaisen menettelyn korjaamiseksi. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että Business Finlandin tulee ryhtyä asiassa korjaaviin toimenpiteisiin VTV:n tilintarkastuskertomuksen mukaisesti. Talousarviota ja sitä koskevia keskeisiä säännöksiä on VTV:n tilintarkastuskertomuksen mukaan muilta osin noudatettu.

Henkisten voimavarojen hallinnan ja kehittämisen osalta työ- ja elinkeinoministeriö on vuotta 2019 koskeneessa tilinpäätöskannanotossa kiinnittänyt huomiota tarpeeseen jatkaa toimia henkilöstön työtyytyväisyyden parantamiseksi. Business Finland on vuonna 2020 panostanut asiaan edelleen erilaisin toimenpitein, ja henkilöstön kokonaistyötyytyväisyys on tätä koskevan mittarin mukaan jonkin verran parantunut. Toimenpiteitä on kuitenkin edelleen tarpeen jatkaa. Erityisesti organisaatiouudistus, rahoituskeskuksen ja yhtiön tehtäväjakoon liittyvät kysymykset sekä koronapandemiasta aiheutunut poikkeustilanne ja -tehtävät edellyttävät erityistä panostusta henkilöstöön ja työtyytyväisyyteen.

Työ- ja elinkeinoministeriö on vuotta 2019 koskeneessa tilinpäätöskannanotossa kiinnittänyt huomiota sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan riittävän tason varmistamiseen. Asian merkitys korostui edelleen vuonna 2020, kun koronapandemian aiheuttama poikkeustilanne toi Business Finlandille merkittävän määräraikaisen häiriörahoitustehtävän. Vuoden 2020 tilinpäätöksen sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuman mukaan innovaatorahoituskeskuksen sisäisen valvonnan arvioidaan olevan toiminnan laajuuteen ja laatuun nähden kohtalaisella tasolla. Häiriötilannerahoituksen kohdalla sisäisen valvonnan

ja riskienhallinnan merkitys korostuu vuosien 2020–2021 aikana. Sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa tulee kehittää edelleen vuoden 2021 aikana. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittämistä ja riittävää resursointia edelleen keskeisenä, ja asian toteutusta seurataan säännöllisesti osana tulosoajasta.

Vuotta 2019 koskeneessa tilinpäätöskannanotossa työ- ja elinkeinoministeriö edellytti, että EU:n t&i-puiteohjelman kansallisen yhteystoimiston EUTI:n resurssivaje korjataan vuoden 2020 aikana ja että resursien tulee vastata tulevan Horisontti Eurooppa -ohjelmakauden tarpeita. Tilinpäätöksen mukaan EU:n tarjoamat rahoitus- ja verkottumismahdollisuudet on mm. otettu hyvin huomioon Business Finlandin strategiatyössä ja sen mukaisessa sisäisessä uudelleenorganisoinnissa. EUTI:n ja sen kansallisten tehtävien pitkäjänteistä, riittävää resursointia seurataan edelleen osana tulosoajasta.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä, että Business Finland seuraa tilinpäätöksessä kuvastusti koronahäiriörahoituksen asiakastyytyvää ja vaikuttavuutta vuonna 2021. Häiriörahoituksen vaikuttavuuden arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös työ- ja elinkeinoministeriön käynnistämä arviointikokous. Ministeriö toteaa myös, että häiriörahoitukseen edelleen liittyvien tehtävien riittävä resursointi tulee varmistaa mukaan lukien rahoituskeskuksen viranomaistehtävien hoitamiseen vaadittavat resurssit.

4. Toimenpiteet, joihin työ- ja elinkeinoministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Business Finlandin tulostavoitteiden laadinnassa vuodelle 2022 otetaan huomioon vuoden 2020 toiminnasta tilinpäätöksen pohjalta tehdyt havainnot, esille tulleet kehittämistarpeet ja tässä tilinpäätöskannanotossa esitetyt näkökohdat. Työ- ja elinkeinoministeriö on myös käynnistänyt Business Finlandia koskevan arvioinnin, joka valmistuu kesäkuussa 2021. Arvioinnin tulokset otetaan huomioon Business Finlandin ohjauksessa ja toiminnan kehittämisessä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätöksen (EOAK/883/2018, 19.3.2019) ja Valtiontalouden tarkastusviraston laillisuustarkastuksen (11/2019) johdosta työ- ja elinkeinoministeriö on käynnistänyt ohjaus- ja lainsäädännöllisiä toimenpiteitä rahoituskeskuksen ja yhtiön tehtäväjaon selkeyttämiseksi erityisesti sen varmistamiseksi, että yhtiön hoidettaviksi annetut julkiset hallintotehtävät perustuvat perustuslain 124 §:n mukaiseen valtuutukseen. Vuonna 2020 käynnistettiin asiaa koskeva säädösvalmistelu, joka jatkuu edelleen vuonna 2021. Valmistelussa otetaan huomioon kesäkuussa 2021 valmistuva Business Finlandin arviointi.

Business Finlandin myöntämä häiriörahoitus on Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuksen kohteena Koronaepidemian aikana myönnettävät yritystuet -laillisuustarkastuksessa. Tarkastuksen tavoitteena on selvittää, onko koronakriisin nojalla myönnettyjen suorien yritystukien kokonaisuutta hallinnoitu asianmukaisesti ja onko eri tukimuotoja hallinnoitu asianmukaisesti, erityisesti niiden koronapandemian talousvaikutuksia lieventävän kohdentamisen näkökulmasta. Työ- ja elinkeinoministeriö on vuosien 2020–2021 aikana teettänyt tarkastukset Business Finlandin häiriörahoituksesta, ja rahoituksen vaikuttavuutta arvioidaan osana ministeriön käynnistämää koronapandemiatilanteeseen liittyvien yritystukien arviointikokonaisuutta.

Ilona Lundström
Osastopäällikkö, ylijohtaja

Liisa Lundelin-Nuortio
Neuvotteleva virkamies

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Kilpailu- ja kuluttajaviraston tilinpäätöksestä vuodelta 2020

Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) edistää markkinoiden toimivuutta. Tavoitteena on terveen ja toimivan kilpailun turvaaminen ja talouden tehokkuuden lisääminen sekä yksityisessä että julkisessa toiminnassa sekä se, että yritykset toimivat vastuullisesti ja että kuluttajat voivat luottaa markkinoiden toimivuuteen ja häiriötilanteiden nopeaan selvittämiseen. Kuluttajavastuualueen ylijohdaja toimii kuluttaja-asiamiehenä. Virasto hoitaa myös kuluttajaneuvonnan tehtäviä ja vaikuttaa yleisesti kilpailun toimivuuteen ja kuluttajien asemaan.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tavoitteiden toteutumisesta

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Koronapandemia vaikutti laajasti Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimintaan ja virasto keskitti resurssejaan joustavasti uuteen tilanteeseen. Virasto teki koronatilanteen puhjettua laajan kyselytutkimuksen koronan ja rajoitustoimien vaikutuksista kotitalouksiin, mitä käytettiin pohjana mm. valtiovarainministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön asettaman työryhmän raportoinnille. KKV teki ryhmän tueksi myös toisen selvityksen, jossa tarkasteltiin mobiilidatojen avulla koronan ja siihen liittyvien rajoitusten vaikutusta ihmisten liikkumiseen. Kilpailulain yrityskauppa- ja valvonnasta toisen vaiheen käsittelyaikaa pidennettiin väliaikaisesti kuukaudella syksyllä 2020 kilpailulain 26 §:n väliaikaisella muuttamisella ja kilpailulain soveltamisessa virasto otti huomioon pandemian aiheuttaman poikkeustilanteen. Kuluttajavastuualueella vastattiin neuvonnan tarpeen lisääntymiseen keskittämällä resursseja kuluttajainformaation lisäämiseen. Virasto joutui muokkaamaan toimintatapojaan myös kartellien vastaisessa työssä, jolloin työtä pystyttiin jatkamaan turvallisten prosessien kautta.

KKV osallistui aikaisempien vuosien tapaan aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun. Virastolla on monipuolinen valikoima viestintäkanavia ja viestimiseen osallistuivat niin johtajat kuin asiantuntijatkin. Vuonna 2020 eri viestintäkanavien käyttäjämäärät kasvoivat ja virasto aloitti sidosryhmien palvelun parantamiseksi verkkopalvelun uudistamisprojektin.

Virasto valvoi aktiivisesti julkisia hankintoja, joista merkittävimpiä oli menestyminen Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) suoraan hankintoja koskevissa esityksissä markkinaoikeudelle. HUS:ssa oli tehty hankintoja miljoonilla suoraan toimittajilta ilman kilpailutusta tai hankintasopimuksia, minkä seurauksena HUS tuomittiin maksamaan seuraamusmaksuja. Hankinnat olivat vahvasti esillä julkisuudessa. Kilpailu- ja kuluttajaviraston vuonna 2018 tekemä esitys liittyen Paraisten kaupungin laittomaan suoraan hankintaan johti ensimmäiseen viraston esityksestä seuranneeseen korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuun. Virasto toteutti myös kansainvälisen kyselytutkimuksen julkisten hankintojen kehittämiseksi.

Yrityskauppa- ja valvonnassa KKV:lla oli käsittelyssä merkittäviä yrityskauppoja. Mehiläisen ja Pihlajalinnan välinen yrityskauppa oli suurin viraston koskaan käsittelemä yrityskauppa, mutta se peruuntui kesken markkinaoikeuden käsittelyn. Kauppa olisi toteutuessaan vääristänyt kilpailua merkittävästi lukuisilla toimialan markkinoilla. Virasto pystyi ratkaisemaan yrityskauppoihin liittyviä kilpailuongelmia myös yritysten sitoumusten kautta ehdollisina. Markkinaoikeus kielsi helmikuussa 2020 antamallaan, lainvoimaiseksi tulleella ratkaisullaan Keskon ja Heinon Tukun välisen yrityskaupan Kilpailu- ja kuluttajaviraston loppuvuonna 2019 tekemän esityksen mukaisesti. Kyseessä oli ensimmäinen kerta, kun yrityskauppa kiellettiin Suomessa. KKV on edistänyt julkisen ja yksityisen elinkeinotoiminnan kilpailuedellytysten tasapuolisuutta (ns. kilpailuneutraliteetti) usein eri tavoin. Vuoden 2020 aikana kaksi julkisyhteisöä on muuttanut käyttäytymistään viraston puuttumisen seurauksena. Aktiivisen neuvonnan, ohjeistamisen ja keskustelujen lisäksi KKV on mm. osallistunut OECD:n kilpailuneutraliteettia koskevan suosituksen valmisteluun.

KKV teki kilpailunrajoitusasioissa yhden esityksen markkinaoikeudelle. Toukokuussa 2020 virasto esitti, että markkinaoikeus määräisi 9 milj. euron seuraamusmaksun Isojoen Konehalli Oy:lle määrähinnoittelusta.

Vaikutusarviointiyksikössä laadittiin koronaan liittyvien selvityksien lisäksi selvityksiä muista yhteiskunnallisista merkittävistä aiheista, kuten taksimarkkinoista, apteekkimarkkinoista, rahapelimarkkinoista ja pikavipeistä.

Kuluttajavastuualueelle perustettiin helmikuun lopussa sisäinen koronaryhmä, joka linjasi matkapakettien, lentojen, majoitusten, muiden palveluiden peruuntumiseen ja luotonantajan vastuuseen liittyviä kuluttajaoikeudellisia kysymyksiä. Virasto tuotti verkkosivuille ja sosiaalisen median kanaviin jatkuvasti tietoa ja toimintaohjeita. Kuluttajille tuotetun informaation lisäksi virasto ohjeisti elinkeinoelämän järjestöjä ja oli tiiviissä yhteydessä Suomen matkailualan liittoon (SMAL ry) ja ministeriöihin. Matkapakettien vakuusvalvonnassa virasto seurasi matkajärjestäjien vakavaraisuutta tehostetusti.

Kuluttaja-asiamies sai käyttöönsä myös aiempaa laajemmat ja tehokkaammat valvontakeinot ja toimivaltuudet, kun kuluttajaviranomaisten yhteistyöasetukseen (CPC-asetus) liittyvät kansalliset säännökset tulivat voimaan heinäkuussa 2020. Kuluttaja-asiamies vei sähköyhtiö Fi-Nergyn markkinaoikeuteen kuluttajilta saamiinsa yhteydenottoihin perustuen. Kuluttaja-asiamies puuttui pikaluottojen kohtuuttomiin luottokustannuksiin sekä avusti kymmeniä kuluttajia yksittäisissä velkomusoikeudenkäynneissä että valmisteli ryhmäkanneprosessia. Ryhmäkanneprosessi peruuntui, kun yritykset ilmoittivat maksavansa hyvitykset 150:lle luottoa ottaneelle henkilölle, jotka ennakkoilmoittautuivat.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Vuonna 2020 viraston henkilöstön määrä kasvoi noin 7 prosentilla. Hallitusohjelman mukainen lisämääräraha helpotti viraston rekrytointia ja mahdollisti palkkauksen jälkeensä jääneisyyden korjaamisen. Vuosia erityisesti kilpailuvastuualuetta rasittanut suuri asiantuntijavaihtuvuus laski merkittävästi. Henkilöstön työtyytyväisyyskyselyn tulokset paranivat edelleen ollen valtion keskiarvoa paremmat. Myös johtajuusindeksi parani edellisestä vuodesta.

Viraston henkilöstöä ei ollut henkilöierrossa vuonna 2020. Virasto on kokenut henkilökiertoa mielekkäämmäksi yhteistyön tekemisen yli organisaatorajojen ja erilaisten yhteistyöprojektien muodossa, mikä näkyy erityisesti vaikutusarviointiyksikön toiminnassa, mutta myös osin myös kilpailu- ja kuluttajavastuualueen toiminnassa.

Virasto panosti sähköisten työkalujen sekä automatisoitujen tietojen keräämisen ja analysoinnin kehittämiseen. Viraston itsearviointin mukaan digikypsyysoikeusindeksi parani merkittävästi aiemmasta selvityksestä. Digitalisaation edistämisen ohjausta ja johtamista vahvistettiin toukokuussa perustamalla oma ICT- ja digiyksikkö.

Vuonna 2020 koulutuspanostuksen määrä pieneni, mutta käytännössä koulutusmahdollisuudet lisääntyivät webinaarien yleistyttyä. Vuoden 2020 lopussa KKV aloitti osaamisen systemaattisen kehittämisen. Sidosryhmien arvion mukaan viraston henkilöstön ammattitaito ja asiantuntemus oli vahvaa.

Tuotokset ja laadunhallinta

Koronapandemian seurauksena sekä kuluttajaneuvonnan puhelinpalvelun kysyntä että sähköisten yhteydenottojen kasvoi huomattavasti ja neuvonnan puhelinpalvelu ruuhkaantui. Kuluttajat oppivat kui-

tenkin käyttämään myös kuluttajaneuvonnan itsepalvelukanavia, joiden käyttö kasvoi selkeästi. Yhteydenottojen määrän lisääntymiseen oli keskeisenä syynä matkojen ja erilaisten tapahtumien peruutukset ja kuluttajien saatavien palautuksiin liittyvät kysymykset.

Koronapandemian aiheuttamien taloudellisten paineiden vuoksi matkatoimistoilta ei kerätty vuonna 2020 maksukyvyttömyyssuoja- eikä valvontamaksua vaan ne siirrettiin vuodelle 2021. Näin valtion kassaan jäi kokonaan tuloutumatta vuonna 2020 valtion budjetissa olevan määrärahan vastinpariksi sovitut matkatoimistoilta perittävät maksut.

Kokonaisuutena katsoen voidaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston katsoa menestyneen hyvin kaikilla tulosopimuksessa asetetuilla kriteereillä. Virasto suoriutui myös hyvin koronapandemian aiheuttamista lisähaasteista ja työskentelytapojen muutoksista.

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksessä esitetyt tiedot ovat riittävät ja niiden avulla on mahdollista muodostaa käsitys toiminnan kehityksestä ja tulostavoitteiden saavuttamisesta. Vuotta 2020 koskevassa tilintarkastuskertomuksessa Valtiontalouden tarkastusvirastolla ei ole huomauttamista viraston toimintaan.

3. Toimenpiteet, joihin Kilpailu- ja kuluttajaviraston on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Toiminta on kehittynyt pääosin vuoden 2020 tulosopimuksessa sovitun mukaisesti. Viraston tulee edelleen kiinnittää huomiota lisäresurssien kohdentamiseen sovittuihin tavoitteisiin sekä henkilöstön koulutukseen ja hyvinvointiin erityisesti siirryttäessä laajamittaisesta etätyöskentelystä uudistettuihin työskentelytapoihin. Viraston tulee seurata myös kuluttajaneuvontapalvelujen saatavuutta ja mahdollista ruuhkaantumista

4. Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Ministeriön tulee seurata saatujen lisäresurssien kohdentumista ja vaikuttavuutta.

Antti Neimala
Osastopäällikkö, ylijohtaja

Eeva-Liisa Kolta-Sarkanen
Kaupallinen neuvos

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Patentti- ja rekisterihallituksen tilinpäätöksestä vuodelta 2020

Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) toiminta perustuu virastosta annettuun lakiin ja asetukseen sekä teollisoikeuksia ja rekisteritoimintaa koskevaan sääntelyyn. Normisto määrittelee viraston tehtävän ja sen toiminnan pääasialliset puitteet. Toiminnan tärkeä taloudellinen lähtökohta on nettobudjetointi eli toiminnasta perittävien maksujen tulee olla kustannusvastaavia (pl. yhdistysrekisteri).

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Patentti- ja rekisterihallituksen vaikuttamistavoitteeksi on asetettu uuden ja kasvavan yritystoiminnan edistäminen. PRH:n yhteiskunnallisessa vaikuttavuudessa korostuu sen menestys IPR -virastona. Rekisteriviranomaisena korostuu PRH:n rekisterien käytettävyyden ja ajantasaisuus. Yhteiskunnallista vaikutusta mitattiin kokonaisuutena tulossopimuksessa asetettujen sähköisen asioinnin tavoitteiden ja käsittelytavoitteiden avulla.

Sähköisessä asiointissa PRH ylitti asetetut sähköisten palvelujen käyttöastetta koskevat tavoitteet ja sähköisen vireillepanon yleistavoite saavutettiin. Patenttihakemusten sähköinen vireillepanon osuus 97,0 % (vuonna 2019 97,3 %) ylitti tavoitteena olleen 95 %. Tavaramerkkihakemusten sähköisen vireillepanon osuus 97,6 % (vuonna 2019 95,4 %) ylitti tavoitteena olleen 90 %. Kaupparekisteri-ilmoitusten sähköinen vireillepano (ei sisällä tilinpäätösilmoituksia) ylitti yli 10 prosentilla tavoitteen olleen 82,7 %, kun tavoite oli 70 % (vuonna 2019 70,4 %). Yhdistysrekisteri-ilmoitusten osalta sähköinen ilmoitusten vireillepanoaste oli 80,9 % (vuonna 2019 85,4 %) tavoitteen ollessa 85 %. Kokonaisuutena arvioiden sähköisen asioinnin osuus PRH:ssa on kehittynyt tavoitteiden mukaisesti. Yhdistysrekisteri-ilmoitusten sähköisen vireillepanon lasku johtuu uudistetun asiointijärjestelmän käyttöönottoon liittyvistä viivästyksistä. Kaupparekisteri-ilmoitusten sähköisen vireillepanon osuutta nosti erityisesti se, että edunsaajailmoitukset voi tehdä ainoastaan sähköisesti ja ilmoituksia koskeva siirtymäaika päättyi vuoden 2020 aikana.

Virastolle asetettuja käsittelyaikoja koskevia tulostavoitteet saavutettiin paitsi yhdistysrekisterin osalta. Kansallisten patenttihakemusten keskimääräinen kokonaiskäsittelyaika oli asetetun tavoitteen mukainen ollen 2,3 vuotta (tavoite 2,3 ja toteuma vuonna 2019 2,3 vuotta) ja PCT-tutkimuksissa määräajoissa tehdyn käsittelyn osuus ylitti asetetun tavoitteen (tavoite 85 % ja toteuma 85,6 %). Tavaramerkkihakemusten keskimääräinen käsittelyaika oli 1,0 kuukautta (toteuma vuonna 2019 1,1 kuukautta) ja alitti asetetun tavoitteen 1,5 kuukautta. Sähköisten kaupparekisteri-ilmoitusten käsittelyaika nopeutui ja oli 0,1 päivää tavoitteen ollessa 2,0 päivää (toteuma vuonna 2019 1,1 päivää). Yhdistysilmoituksissa käsittelyajat pitenevät merkittävästi. Toteuma oli 15 päivää tavoitteen ollessa 4 päivää (toteuma vuonna 2019 5 päivää). Vuonna 2019 toteutettiin yhdistysrekisterin tietojärjestelmän kokonaisuudistus, joka jouduttiin ottamaan käyttöön rajatuin toiminallisuuksin. Vuoden 2020 aikana järjestelmään kehitettiin edelleen ja loppuvuonna käsittelyaikoja pystyttiin lyhentämään. Uudistus vaikutti näin ollen käsittelyaikojen pituuteen väliaikaisesti.

Sähköisen asioinnin ja käsittelyaikojen osalta tulokset olivat kokonaisuutena arvioiden erittäin hyviä huomioiden edelleen lisääntyvä kaupparekisteri-ilmoitusten kasvu ja muiden suoritteiden kysynnän lisääntyminen. PRH:n yhteiskunnalliselle vaikuttamiselle asetetut tavoitteet saavutettiin hyvin vuonna 2020. Julkistetuissa käsittelyaikatauluissa pysyminen on erityisen tärkeää asiakkaille, joiden toimintaan ennakoituja käsittelyajoja voi olla suuriakin vaikutuksia. Poikkeuksen muodosti yhdistysrekisteri-ilmoitusten asiointijärjestelmän uudistamisesta johtuvat väliaikainen tilanne.

Toiminnallinen tuloksellisuus

PRH:n tuottavuuskehitys on ollut viime vuosina hyvä. Poikkeuksen muodosti vuosi 2019, jolloin tuottavuuskehitys oli -0,4 % eikä tuottavuustavoitetta saavutettu. Vuonna 2020 tuottavuuskehitys oli 6,5 %, joka ylitti tulostavoitteen (+1 %). Tuottavuusmittaukset perustuvat kauppa- ja yhdistysrekistereiden ilmoituskäsittelyyn sekä teollisoikeudellisten hakemusten käsittelyn tuottavuuteen. Tuottavuus kasvoi sekä patentti- ja tavaramerkkiasioissa ja erityisesti yritys- ja yhteisöasioissa, joissa sähköisten ilmoitusten osuuden lisääntyminen nosti tuottavuutta merkittävästi.

Kustannusvastaavuuden osalta tavoitteet saavutettiin seuraavasti: julkisoikeudelliset suoritteet: (tavoite 94 %, toteutunut 95 %) ja liiketaloudelliset suoritteet (tavoite 114 %, toteutunut 107 %). Alle omakustannusarvon hinnoiteltavien suoritteiden osalta tavoitteena oli, että alijäämä saa olla enintään talousarvion mukainen (1 128 000 euroa) Alijäämä oli kuitenkin merkittävästi budjetoitua suurempi eli (3 775 000 euroa) ja näin olleen kustannusvastaavuus oli 25 % (tavoite 24 %, toteuma vuonna 2019 29 %). Lasku johtui yhdistysrekisteriin tehtävästä investoinnista, jonka kustannukset nousivat ennakoitua suuremmiksi. Yhdistysrekisterin hoitamiseen saadut määrärahat on mitoitettu vain rekisterin ylläpitoon eikä mahdollisiin investointeihin. Käytännössä yhdistysrekisterin investointi on rahoitettu siirtyvillä määrärahoilla. PRH ja ministeriö ovat käynnistäneet keskustelut keinoista tilanteen korjaamiseksi.

Henkilötyövuosien määrä laski hieman ollen 411,4 henkilötyövuotta (2019 415 htv). PRH:n henkilöstömäärä laski 2010-luvulla merkittävästi sähköistämisen ja automatisoinnin myötä, mutta vastaavaa vähennystä ei ole enää odotettavissa. Vuonna 2018 nousuun lähtenyt henkilötyövuosien määrä kääntyi lievään laskuun vuonna 2020 osittain koronaepidemian johdosta, jolloin rekrytointeja ei käynnistetty. Viime vuosien kasvu on perusteltavissa käynnissä olevilla kehittämishankkeilla, jotka ovat edellyttäneet väliaikaista henkilöstömäärän lisäämistä.

Tuotokset ja laadunhallinta

Vuonna 2020 Patentti- ja rekisterihallituksen asiakastytyväisyys säilyi hyvällä tasolla ja saavutti tavoitteen 4 (asteikko 1–5), kuten vuonna 2019. Henkilöstön asiantuntemus ja palvelualltius saivat erityistä kiitosta. Käsittelyajoille asetetut tavoitteet pääosin saavutettiin (ks. edellä yhteiskunnallinen vaikuttavuus). Laadunhallintajärjestelmiä kehitettiin edelleen.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Vuodelle 2020 asetetuissa henkisten voimavarojen hallintaa koskevissa mittareissa asetetut tulostavoitteet saavutettiin. Työtyytyväisyys arvioitiin valtionhallinnon yhteisellä VM Baro -kyselyllä, (asteikko 1–5). Kokonaistyötyytyväisyys PRH:ssa nousi edelleen ollen kaikkien aikojen korkeimmalla tasolla ollen 4,0 (tavoite 3,9, vuonna 2019 3,9).

Erityisesti on kiinnitettävä huomiota siihen, että työtyytyväisyys nousi tilanteessa, jossa hyvin nopeasti siirryttiin laajamittaiseen etätyöhön koronapandemian johdosta.

Positiiviset onnistumiset

Kokonaisuutena katsoen Patentti- ja rekisterihallitus menestyi hyvin kaikilla tulossopimuksessa asetetuilla kriteereillä. Viraston tuottavuus nousi merkittävästi (6,5 %), mikä johtui erityisesti sähköisten ilmoitus- ja hakemusmäärien noususta. Asiakastytyväisyys ja henkilöstön työtyytyväisyys olivat PRH:ssa edelleen korkealla tasolla, vaikka koronaepidemiasta johtuen jouduttiin muun muassa siirtymään nopeasti etätyöhön. Käsittelyaikatavoitteet saavutettiin ja sähköisen asioinnin osuus ylitti asetetut tavoitteet pl. yritysrekisteriasiat. Suurin osa tulossopimuksessa asetetuista käsittelyaikatavoista saavutettiin ilmoitusmäärien kasvusta ja laajasta kehittämistoiminnasta huolimatta.

Negatiiviset poikkeamat

Vuonna 2020 tilinpäätöksessä ei esiintynyt merkittäviä negatiivisia poikkeamia. Kaikkia yksittäisiä tulostavoitteita ei saavutettu, mutta tuloksia voidaan kuitenkin pitää erittäin hyvinä suhteessa siihen, että suoritteiden kysyntä kasvoi ja virastossa oli meneillään useita kehityshankkeita. Yhdistysrekisterin asiointipalvelun toiminnallisuuden käyttöönoton viivästykset vaikuttivat sähköiseen vireille tuloon ja käsitteilyaikoihin. Lisäksi yhdistysrekisterin kustannusvastaavuus laski edelleen. Lasku johtui järjestelmäinvestoinnista, mihin liittyen alijäämä tulee pysymään suurena tulevana vuosinakin. Alijäämän kattamisesta on käyty keskustelua ministeriön kanssa.

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

Patentti- ja rekisterihallituksen toimintaa ohjataan budjettimenettelyssä ja hallinnonala koskevassa lainsäädännössä. Toimintaa seurataan suhteellisen harvoilla, mutta keskeisiksi koetuilla mittareilla. Toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksessä esitetyt tiedot vuodelta 2020 ovat riittävät ja niiden avulla on mahdollista muodostaa käsitys toiminnan kehityksestä jatkossa ja tulostavoitteiden saavuttamisesta. Käytössä olevat tuottavuus-, taloudellisuus- ja käsitteilyaikatavoitteiden toteutumista todentavat mittarit ovat toimineet tarkoituksenmukaisina välineinä tulohajauksessa ja tulosvastuun kannalta. Tulostavoitteiden tavoitetasojen asettaminen on haasteellista, koska PRH:n kysyntä reagoi herkästi taloudellisen toimintaympäristön muutoksiin. Tulostavoiteasiakirjassa vuodelle 2021–2024 tulostavoitteita ja niiden toteutumista kuvaavia mittareita uudistettiin.

Vuotta 2020 koskevassa tilintarkastuskertomuksessa ja vuosiyhteenvedossa Valtiontalouden tarkastusvirastolla ei ole pääosin huomauttamista sen toimintaan. Tilintarkastuskertomuksessa huomautetaan, että momentilta 32.01.21 (Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha, siirtomääräraha 3 v vuodelta 2018) on talousarvion vastaisesti maksettu vakinaisen virkamiehen palkkoja yhteensä 29 780 euroa. Muilta osin talousarviota on noudatettu. PRH on antanut kyseisestä asiasta selvityksen, eikä asia anna aiheutta jatkotoimenpiteisiin.

3. Toimenpiteet, joihin Patentti- ja rekisterihallituksen on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Tilinpäätös ei anna aiheutta erityisiin toimiin, vaan tuloksellisuuden kannalta oleellista on jatkaa käynnissä olevia tietojärjestelmähankeita ja sähköisten asiointimahdollisuuksien kehittämistä sekä viraston toiminnan kehittämistä. Järjestelmä uudistusten suunnitteluun, toteutukseen ja käyttöönottoon tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota.

Asiakastytyväisyyskyselyn mukaisesti on syytä kehittää palveluita kohti täyttä digitaalisuutta sekä parantaa palveluiden käytettävyyttä ja ohjauvuutta.

Viraston tulee seurata tarkasti taloudellisia muutoksia toimintaympäristössä. Näin PRH on toiminut koronavirusepidemian levittyä Suomeen ja siitä seuranneen toimintaympäristön epävakauden johdosta. Vaikka epidemia ei ennakoarviosta huolimatta leikannut uusien yritysten perustamista ja yritysten mahdollisuuksia kehittää toimintaansa sekä kehittää uusi innovaatioita, talouden kokonaiskuvaan liittyy epidemiasta toivuttaessa edelleen epävarmuutta. Tämä saattaa vähentää viraston palveluiden kysyntää ja sitä kautta heikentää viraston tuottavuutta ja maksullisten palveluiden kustannusvastaavuutta.

4. Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Ministeriö seuraa Patentti- ja rekisterihallituksen palveluiden ja järjestelmien kehittämistä. Ministeriö kehittää yhdessä PRH:n kanssa viraston rahoituksen rakennetta.

Antti Neimala
Osastopäällikkö, ylijhtaja

Liisa Huhtala
Hallitusneuvos

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tilinpäätöksestä vuodelta 2020

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) valvoo ja edistää tuotteiden, palveluiden ja teollisen toiminnan turvallisuutta ja luotettavuutta. Tukesin toiminnan tavoitteena on vastuullinen, turvallinen ja kilpailukykyinen Suomi, jossa virasto toimii yhteistyön rakentajana ja suunnannäyttäjänä. Tukes on turvallisten toimintatapojen edistäjä ja mahdollistaja. Lainsäädäntö ja siihen liittyvä valvonta, neuvonta ja viestintä tarjoavat suojan, jonka alla yritykset ja kansalaiset toimivat vastuullisesti.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Toimintavuosi 2020 oli myös Tukesin kannalta poikkeuksellinen. Koronapandemian vuoksi Tukes muokautti toimintamallejaan ja resurssien käyttöönsä. Tukes käytti valvonnassaan etäyhteyksiä ja -menetelmiä. Pandemian vuoksi Tukes kohdensi toimiaan hengityssuojainten ja kasvomaskien vaatimuksiin sekä desinfiointiaineiden ominaisuuksiin. Toiminnanharjoittajille suunnattua koulutusta järjestettiin verkossa kokoontumisrajoitusten vuoksi.

Toimintavuonna 2020 Tukes jatkoi toiminnanharjoittajien kannustamista oma-aloitteiseen vastuullisuuden muun muassa viestinnän ja sidosryhmäyhteistyön keinoin. Tukesissa jatkettiin myös vastuullista toimintaa tukevien toimintamallien ja työkalujen kehittämistä.

Tukes jatkoi valvonnan kohdentamista riskiperusteisesti. Markkinavalvonta kohdistui erityisesti verkko-kaupassa myytävien tuotteiden valvontaan. Toimintavuoden aikana Tukesin käsittelyssä oli useita vaativia teollisuusvalvontatapauksia. Turvallisuuden kannalta merkittävistä lupahankkeista tiedotettiin erikseen.

Koronapandemia vähensi kentällä tapahtuvaa valvontaa. Useammalla toiminta-alueella valvontatoimenpiteiden määrä jäi tavoitteita pienemmäksi koronavirusepidemiasta johtuvien matkustus- ja kohtaamisrajoitusten vuoksi.

Pätevyyden arviointiyksikkö FINAS:n laaja eurooppalainen vertaisarviointi saatiin päätökseen toimintavuoden lokakuussa. Akkreditoinnin hyödynnettävyys kasvoi toimintavuoden kuluessa. FINAS tehosti viestintää akkreditoinnin tunnettuuden lisäämiseksi edelleen.

Tukesissa jatkettiin palveluiden ja menettelyiden digitalisointia. Tukesin digitalisaatioaste oli valtiovarainministeriön YritysDigi-hankkeen arviointiasteikon mukaan 66 %. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla toteutetussa arvioinnissa Tukesin digikypsyys todettiin olevan riittävällä tasolla kehittämistarpeista huolimatta.

Tukesin toimialueiden turvallisuustilanteessa ei tapahtunut oleellisia muutoksia. Tukesin toiminta oli virastoa ohjaavien hallinnonalojen strategioiden mukaista ja virasto on pääosin saavuttanut tulostavoitteensa.

Toiminnallinen tehokkuus

Tukesin toimintamenomäärärahoja lisättiin viraston toiminnan turvaamiseksi miljoonalla eurolla.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus oli korkeampi kuin edellisenä toimintavuotena, ja se oli 91 %, mutta jäi tavoitteesta (tavoite 100 %).

Tukesin suoritteiden taloudellisuudessa ja tuottavuudessa tapahtui sekä positiivista että negatiivista kehitystä. Vuotuista vaihtelua selittää osin suoritteiden vaatima työmäärä, joka on riippuvainen muun muassa hakemusten laajuudesta. Digitalisaatiohankkeiden kehitys ei vielä näkynyt positiivisesti Tukesin kaikkien suoritteiden taloudellisuudessa ja tuottavuudessa.

Tukesin suoritteista erityisesti lupien ja ilmoitusten käsittelymäärä kasvoi (3531 kpl 2020, 3081 kpl 2019). Hakemuskäärät olivat ennalta arvioitua suurempia, mutta hakemusjonot eivät kasvaneet.

Tukesin viestinnällinen näkyvyys kasvoi. Tukesin omien sosiaalisen median kanavien seuraajamäärä kasvoi yli 30 %.

Sidosryhmätutkimuksen perusteella Tukesia pidetään edelleen asiantuntevana ja luotettavana viranomaisena ja sen toiminta nähdään vaikuttavana. Samoin FINAS-akkreditointipalvelun asiakastyytyvyys pysyi hyvällä tasolla.

Henkilöresurssien hallinta

Toimintavuoden aikana Tukes sopeutti henkilöstönsä määrää pitkällä tähtäimellä vastaamaan rahoituskehystä. Henkilötyövuosien toteuma oli 242 henkilötyövuotta (vuonna 2019 259 henkilötyövuotta).

Henkilöstön kokonaistyytyväisyysindeksi oli 3,6 (tavoite 3,8).

Koronapandemia hidasti rekrytointeja.

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

Tilinpäätös sisältää tietoa Tukesin toiminnasta ja antaa ministeriölle riittävät tiedot tulosohjauksen kannalta.

Valtiontalouden tarkastusvirastolla (VTV) ei ollut tilintarkastuskertomuksessaan olennaista huomautettavaa Tukesin toiminnasta. VTV totesi, että Tukes on noudattanut talousarviota ja sitä koskevia keskeisiä säännöksiä.

3. Toimenpiteet, joihin Turvallisuus- ja kemikaaliviraston on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Tukesin toimintaa on vuoden 2011 alusta lähtien ohjattu kuuden ministeriön (työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ympäristöministeriö, sisäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö) moniohjauksessa.

Tukesin tulee edelleen kiinnittää erityistä huomiota talouteensa. Tukesin tulee varautua sopeuttamaan toimintaansa varautuakseen toiminnan turvaamiseksi osoitetun yhden miljoonan euron toimintamäärärahalisäyksen leikkaukseen. Tukesin tulee myös jatkaa maksullisen toimintansa kustannusvastaavuuden parantamista.

Tukesin tulee jatkaa digitalisointi- ja tietojärjestelmähankkeiden kehittämistä ja seurantaa sekä selvittää suunniteltujen hankkeiden vaikutuksia.

Tukesin tulee tarkkailla koronapandemian vuoksi vähentyneen kenttävalvonnan vaikutuksia viraston toimialueiden turvallisuustilanteeseen sekä jatkaa valmiuksiensa kehittämistä reagoidakseen viraston toimintaympäristöä muuttaviin ilmiöihin (kuten vihreä siirtymä).

4. Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Ministeriö seuraa Tukesin taloudellisen tilanteen kehittymistä. Ministeriö myös seuraa Tukesin digitalisointi- ja tietojärjestelmähankkeiden etenemistä.

Ministeriö, yhdessä Tukesin tulosohjauksen yhteistyöryhmän kanssa, kiinnittää edelleen erityistä huomiota Tukesille mahdollisesti esitettävien uusien tehtävien arviointiin ja niihin liittyvien resurssien riittävään turvaamiseen sekä valvonnan riskiperusteisuuden kehittämiseen.

Antti Neimala
Osastopäällikkö, ylijohdaja

Mikko Holm
Hallitusneuvos

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Energiaviraston tilinpäätöksestä vuodelta 2020

Energiaviraston tehtävänä on valvoa ja edistää sähkö- ja maakaasumarkkinoiden toimintaa sekä tukea ilmastotavoitteiden saavuttamista.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tavoitteiden toteutumisesta

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Energiavirastolle on asetettu yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen liittyviä tulostavoitteita, jotka liittyvät mm. energian tuotannon ja käytön kehittämiseen laaja-alaisesti, sähkön ja kaasun toimitusvarmuuteen ja verkkopalvelujen hinnoitteluun sekä sähkömarkkinoiden tehokkaaseen toimintaan. Lisäksi virastolle on asetettu yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita, jotka liittyvät toimintaan kasvihuonekaasujen päästökauppaviranomaisena sekä uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden edistämisessä.

Sähkönjakelun hinnoittelun kohtuullisuus herätti syksyllä 2020 varsin vilkkaan julkisen keskustelun. Keskustelun kärki kohdistui erityisesti Energiaviraston valvontamenetelmiin, joilla kohtuullisuutta arvioidaan. Keskustelu on jatkunut eduskunnassa sähkömarkkinalain valmisteluun liittyvänä poliittisena keskusteluna myös keväällä 2021. Virasto on jatkanut sähkönjakelun hinnoittelun kohtuullisuuden valvontamenetelmien kehitystä jo nykyisen valvontajakson aikana tulevia sähkömarkkinalain muutoksia ennakoiden.

Muita vuoden 2020 aikana viraston keskeisillä tehtäväalueilla tapahtuneita merkittäviä asioita on kuvattu yksityiskohtaisesti Energiaviraston vuotta 2020 koskevassa toimintakertomuksessa.

Energiaviraston yhteiskunnallisen vaikuttavuuden panos on ollut vuonna 2020 kokonaisuutena arvioiden hyvä.

Toiminnallinen tehokkuus

Energiavirastolle on asetettu toiminnalliseen tuloksellisuuteen liittyviä tulostavoitteita, jotka kuvaavat toiminnan tuottavuutta, taloudellisuutta ja asiakastytyvyyttä.

Virasto on uudistanut, yhtenäistänyt ja kuvannut kaikki lupaprosessit ja niille on määritetty palvelulu-paukset. Virasto ei kaikilta osin ole päässyt normien purkamisen asiakokonaisuudessa asetettuihin ta-voitteisiin johtuen mm. merkittävästi kasvaneesta käsiteltävien asioiden määrästä päästökaupunkauden vaihtumisen ja uusien päästöoikeuksien ilmaisjakoon liittyvien tehtävien takia. Positiivisena kehityksenä on, että energiamarkkinoiden valvonnan ja edistämisen taloudellisuus parani edellisvuodesta sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnan ja edistämisen toimintakulujen laskettua suhteellisesti enemmän kuin sähkön ja kaasun yhteenlaskettu kulutus.

Julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuusprosentti on vaihdellut vuosittain ja oli 86 % vuonna 2020 (87 % vuonna 2019). Kustannusvastaavuutta tulee tarkastella useamman vuoden jaksoissa ja virastossa pyritään hyvään kustannusvastaavuuteen useamman vuoden vertailujaksoissa. Kustannusvastaavuuden kolmen vuoden keskiarvo on 93 %, minkä on hyvällä tasolla.

Koronapandemian vaikutukset viraston toimintaan ovat olleet vähäiset. Energiaviraston virkatehtävät ja vastuut ovat säilyneet ennallaan, vain töiden tekemisen tapa on muuttunut pääosin etätöiden tekemiseksi.

Toiminnalliselle tehokkuudelle asetettuja tulostavoitteita ei kaikilta osin täysin saavutettu, mutta kokonaisuutena arvioiden toiminnallinen tehokkuus on ollut vuonna 2020 hyvällä tasolla. Myöskään vuotta

2020 koskevassa tilintarkastuksessa ei toiminnallisesta tehokkuudesta esitettyjen tietojen osalta ole tullut esiin olennaista huomautettavaa.

Tuotokset ja laadunhallinta

Energiavirastolle on asetettu viraston kaikille toimintasektoreille tuotoksiin ja laadunhallintaan liittyviä tulostavoitteita, jotka virasto on täyttänyt kokonaisuutena arvioiden hyvin.

Tuotoksia on kuvattu laadullisesti yksityiskohtaisella tasolla Energiaviraston vuotta 2020 koskevassa toimintakertomuksessa. Toimintakertomuksessa on myös esitetty vertailutietoa esim. viraston eri toimintojen suoritemääristä ja kustannuskehityksestä.

Viraston onnistumista asiakastyössä mitataan erityisesti joka toinen vuosi tehtävällä sidosryhmätutkimuksella. Energiavirasto teetti loppuvuodesta 2020 Luottamus & Maine -tutkimuksen. Tutkimuksen mukaan suuri yleisö ei tunne Energiavirastoa ja sen tehtäviä kovin laajasti. Arvio viraston maineesta laski 2,92 pisteeseen edellisvuoden 3,11 pisteestä arviointiasteikolla 1–5. Koronapandemialla on voinut olla vaikutuksensa annettuihin arvioihin. Tutkimuksen mukaan viraston tulee panostaa jatkossa etenkin hallinnon avoimuuteen ja vuorovaikutukseen sidosryhmien kanssa. Nämä teemat on myös huomioitu tiedotukseen panostamisen mittarilla viraston ylijohhtajan johtajasopimuksessa vuosille 2021–2023.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Yhteisarvosana työtyytyväisyydestä vuonna 2020 oli 3,77 kun se vuonna 2019 oli 3,74. Tulossopimuksessa asetettu tavoite vuodelle 2020 oli >3,9. Henkilöstökyselyn lähes kaikilla osa-alueella on osa-alueen keskiarvona mitattuna vuoden 2020 luku samalla tasolla tai hieman parempi kuin vuonna 2019. Ainoa selvä poikkeus on työ- ja toimintaympäristöä kuvaava tulos, joka on laskenut, mutta tämä voi selittyä toteutetulla toimitilauudistuksella. Asiat ovat virastossa kokonaisuutena katsoen kuitenkin hyvin.

Viraston henkilöstövoimavarojen käytön haasteena on perinteisesti ollut lisääntyvien tehtävien ja resurssien yhteensovittaminen. Viraston tehtävät lisääntyvät yksittäisten lisätehtävien sekä isompien tulleiden tehtäväkokonaisuuksien toimeenpanon johdosta. Vuoden 2021 budjettiin virasto on saanut lähes miljoonan euron lisäyksen, mikä tosin selittyy uusilla virastolle osoitetuilla tehtävillä.

Viraston tehtävien täyttämisen edellyttämien henkilöresurssien varmistaminen säilyy haasteena myös jatkossa, EU-taustaisen ja myös kotimaisen energiapoliittisen ohjauksen lisääntyessä.

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

Energiaviraston toiminnan raportointi on ollut riittävää ja virasto on pyrkinyt systemaattisesti vastaamaan sille asetettuihin tulostavoitteisiin. Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen raportointi on kattanut tulossopimuksen kaikki osa-alueet. Tulostavoitteiden toteutuminen ja poikkeamat tavoitteista on raportoitu ministeriön näkökulmasta asianmukaisesti.

Valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuksessa vuodelta 2020 ei ole ilmennyt huomautettavaa. Tilintarkastuskertomuksessa todetaan, että tarkastuksen perusteella talousarviota ja sitä koskevia keskeisiä säännöksiä on noudatettu, eikä tarkastuksessa ole sisäisen valvonnan osalta tullut esiin olennaista huomautettavaa.

3. Toimenpiteet, joihin Energiaviraston on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Ministeriö toteaa Energiaviraston saavuttaneen sille asetetut keskeiset vaikuttavuus- ja tuloksellisuustavoitteet kokonaisuutena arvioiden hyvin. Energiavirasto on toiminut hallinnonalan strategisten tavoitteiden ja tulossopimuksessa sovittujen strategisten tavoitteiden mukaisesti.

Valtiontalouden tarkastusviraston antamassa, Energiaviraston vuoden 2020 toimintaa koskevassa tilintarkastuskertomuksessa ei ole esitetty huomautettavaa viraston toiminnasta. Energiaviraston johdon tietoon on saatettu tilintarkastuskertomuksessa esitetyn lisäksi, että eräisiin laskuihin sisältyviä arvonlisäveroja on kirjattu talousarvion vastaisesti. Energiavirasto on ilmoittanut korjaavansa tiliöintiä siten, että laskujen arvonlisäverot kirjataan jatkossa talousarvion mukaisesti.

Koska taloudellisten lisäresurssien saaminen virastoon on haasteellista, on viraston jatkossakin seurattava talouttaan sekä määrärahojen ja resurssien riittävyttä, sekä kiinnitettävä erityistä huomiota nykyisten resurssien optimaaliseen kohdentamiseen eri tehtäväalueille. Virasto tekee yhteistyötä tulosohjaavan osaston kanssa budjetti- ja kehysvalmisteluissa riittävien resurssien turvaamiseksi. Ministeriö seuraa tilannetta ja mahdollisuuksien mukaan esittää lisäresursseja virastolle.

Riku Huttunen
Osastopäällikkö, ylijohdaja

Markku Kinnunen
Neuvotteleva virkamies

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Valtiontakuurahaston tilinpäätöksestä vuodelta 2020

Valtiontakuurahaston tarkoituksena on turvata Finnvera Oyj:n antamien vientitakuiden, takausten ja muiden valtiontakuurahastolain (444/1998) 4 §:ssä tarkoitettujen sitoumusten täyttäminen.

Rahaston tehtävänä on toimia puskurina valtion budjetin suuntaan valtiontakuurahastolain 4 §:n mukaisen valtion takuu- ja takaustoiminnan osalta, joten sen toiminnan luonne on pääasiallisesti tekninen. Operatiivinen toimija valtiontakuurahaston vastuulla olevan takuu- ja takaustoiminnan osalta on valtion omistama erityisrahoitusyhtiö, Finnvera Oyj.

Rahaston toiminnan teknisen luonteen sekä rahaston ja Finnvera Oyj:n välisen työnjaon vuoksi valtiontakuurahastolle ei ole asetettu tulostavoitetta. Tulostavoitteiden asettaminen, mittaaminen ja seuraaminen vientitakuu- ja erityistakaaustoiminnan osalta tehdään Finnvera Oyj:n rahoitustoiminnalle.

Rahastossa olevat varat ovat osa valtion yleistä kassavarantoa, joka on Valtiokonttorin hoidossa. Rahaston pääoma sijoitetaan osana valtion yleistä kassahallintoa eikä sijoittamisesta tulevia tuottoja tulouteta rahastoon. Tämän johdosta rahaston pääoman tuotolle ei ole asetettu tavoitetta.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä tulostavoitteiden toteutumisesta

Tilikauden 2020 toiminta ja tulos

Valtiontakuurahaston ja viime kädessä valtion vastuulla oleva Finnvera Oyj:n vientitakuu- ja erityistakaauskanta oli vuoden 2020 lopussa noin 22,3 mrd. euroa. Vastuukanta laski edellisen vuoden lopusta noin 3,2 mrd. euroa. Maaluokittaisessa jakaumassa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia vuoden aikana. Suurimpina yksittäisinä vastuumainia ovat edelleen Yhdysvallat, Saksa, Brasilia, Venäjä ja Chile.

Toimialoista telakoiden ja varustamoiden osuus oli vuoden 2020 lopussa 49 % ja televastuiden osuus 17 %. Vientitakuuvastuiden voimakas nousu vuodesta 2014 lähtien on johtunut pääosin telakoiden ja varustamoiden suurista risteilijätalauksista, joiden rahoitukseen Finnvera on osallistunut. Suurin osa näistä tilauksista ajoittuu usealle vuodelle telakan rakennuskapasiteetin mukaan, ennen kuin alukset rakennetaan. Vastuukanta sisältää tilauksia, jotka ajallisesti voivat hajautua jopa viiden vuoden päähän. Tästä syystä erityisesti aluskanta on kasvanut voimakkaasti. Edelleenkin merkittävimpänä toimialakeskittymänä voidaan pitää alus- ja telakkasektoria. Suuret yksittäiset vastuut tai vastuiden toimiala- ja maakeskittymät luovat riskikeskittymiä myös tulevaisuudessa ja näitä pyritään suojaamaan mahdollisuuksien mukaan.

Vastuukannasta yritys vastuut (yritysten kaupalliset riskit) olivat vuoden 2020 lopussa 20,8 mrd. euroa, jossa on noin 3,5 mrd. euroa laskua vuoden 2019 lopusta. Vastuista 28 % (vuonna 2019 66 %) oli investointitasoa kuvaavassa BBB- tai sitä paremmissa riskiluokissa (vuonna 2019 66 %) ja loput muissa riskiluokissa B2+ - C. Vuoden 2019 loppuun verrattuna vientitakuiden riskiluokkajakauma on heikentynyt koronakriisivaikutusten vuoksi. Erityisesti risteilytoimialan riskiluokat ovat heikentyneet merkittävästi.

Pankkien osuus vientitakuukannasta on 0,9 mrd. euroa vuoden 2020 lopussa (vuonna 2019 0,9). Suvereenienvastuiden osuus on noin 0,6 mrd. euroa (vuonna 2019 0,3). Nostettua riskiä (vastuuta) oli 11,8 mrd. euroa (vuonna 2019 11,4) ja nostamatonta (ml. tarjoukset) 10,5 mrd. euroa (vuonna 2019 14,0), joka suurimmalta osin tulee nostetuksi useiden vuosien ajanjaksolla tulevaisuudessa.

Riskin suojausta on vuoden aikana hoidettu muiden vientitakuulaitosten ja yksityisten vakuutusyhtiöiden kanssa tehdyillä yksittäisillä jälleenvakuutus sopimuksilla, joilla vakuutusyhtiöt ottavat osan luottoriskistä kantaakseen. Sopimusten laskettu mahdollinen maksimikorvaus vuoden 2020 lopussa oli noin 1,3 mrd.

euroa (sopimusten arvo vuoden 2019 lopussa oli 1,5 mrd. euroa). Jälleenvakuutusten enimmäiskorvausmäärä oli noin 6 % vastuukannasta. Suojausten saatavuus on hieman heikentynyt koronakriisin tuoman riskinkasvun vuoksi.

Suuret riskikeskittymät, epävarmuus maailman taloudellisesta ja poliittisesta kehityksestä sekä yksittäiset suurten yhtiöiden tapahtumat vaikuttavat vientitakuuportfolion riskitasoon. Mahdolliset tappio-odotukset lyhyellä aikavälillä ovat keskittyneet muutamiin yksittäisiin yhtiöihin risteily- ja telakkatoimialalta. Koronakriisin vaikutukset sekä epävarmuus riskin kehittymisestä tai tappioista ovat edelleen suuria vuonna 2021. Merkittäviä tappioita ei ole realisoitunut, mutta puskurivaroihin vaikuttavat vastuiden tappiovaraukset ovat erittäin suuria. Finnvera joutui tekemään vientitakuu- ja erityistakaustoiminnasta vuodelle 2020 mittavat, yhteensä 1,2 miljardin euron luottotappiovaraukset, joista alus- ja telakkatoimialan osuus oli noin 90 %.

Vuodesta 2020 lähtien lain mukainen vientitakuuvaltuus nousi 38 miljardiin euroon (aiemmin 27 mrd. euroa), mutta erityisriskinoton valtuus pysyi samana, 5 mrd. euroa.

Finnvera Oyj:n laskemat 31.12.2020 tilanteen mukaisen nostetun vastuukannan noin 11,8 mrd. euron riskitaso ylittää rahastoitujen varojen määrän selkeästi. Riittävyttä mittaava VaR-riskiluku oli vuoden lopussa 1,2 mrd. euroa ja ennustevuosille tätä korkeampi 2 miljardiin euroon asti. Tilanteessa 31.12.2020 Valtiontakuurahastolla on varoja noin 690 milj. euroa ja Finnvera Oyj:n vienti- ja erityistakaustoiminnan rahastossa noin 829 milj. euroa ennen Finnveran vuoden 2020 rahastolain 4 §:n mukaisen tappiollisen erillistuloksen kirjaamista Finnveran vuoden 2020 tilinpäätökseen. Vuoden 2020 tappiollinen erillistulos pienensi Finnveran vienti- ja erityistakaustorahaston varoja 829 milj. euroa, jonka jälkeen Finnveran taseen vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan rahaston varat ovat 0 euroa. Valtiontakuurahaston likvidit varat pienenevät 4.2.2021 tehdyn rahastomaksupäätöksen myötä 349 milj. euroa. Rahastomaksupäätös on kirjattu talousarvioasetuksen 1992/1243 5 a §:n siirtomenon kohdentamisperusteen mukaisesti rahaston kirjanpitoon vasta vuodelle 2021.

On huomattava, että vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan erillistulokseen ja rahastojen varojen kehitykseen ja arvoon vaikuttaa erityisesti koronakriisin aiheuttama tappiovarausten kasvu, joka on osin päällekkäistä mitattavan luottoriskin kanssa, eli sama riskinkasvu vaikuttaa molempien taustalla. Ministeriö, Finnvera ja valtiontakuurahasto seuraavat vastuukannan, riskiaseman ja puskurivarojen kehitystä tehostetusti johtuen koronapandemian aiheuttamasta tilanteesta ja ottaen huomioon, että kysymys on ainakin tällä hetkellä IFRS9 -standardin mukaan tehdyistä luottotappiovarauksista.

Vuoden 2020 alussa, vuoden 2019 lopun tilannetta arvioitiin siten, että riskit olisi arvion mukaan teoriassa katettu nykyisin varoin, jotka olivat yhteensä noin 1,5 mrd. euroa (31.12.2019 Valtiontakuurahasto noin 686 milj. euroa ja Finnvera Oyj:n vienti- ja erityistakaustoiminnan rahasto 829 milj. euroa vuoden 2019 tuloksen jälkeen). Rahastoidut varat kattoivat yhteensä noin 244 % (2018: 221 %, 2017: 230 %) nostetun vastuukannan ja noin 101 % (2018: 95 %, 2017: 90 %) kokonaisvastuukannan mitattusta luottoriskistä. Kokonaisvastuukannan luottoriski hajaantuu pitkälle aikavälille, eikä se ole suoraan vertailukelpoinen nostetun kannan luottoriskin kanssa. Vuonna 2020 johtokunta päätti alkaa seurata rahastoitujen varojen riittävyttä suhteessa Finnveran vastuukannan riskisyyteen luottoriskillä mitattuna nostettuun vastuukantaan perustuen.

Valtiontakuurahaston vuoden 2020 suoriteperusteinen tulos oli 2 149 717,52 euroa ylijäämäinen. Edellisenä vuonna tulos oli 5 521 973,76 euroa ylijäämäinen. Rahastolain 4 §:n mukaisen Finnveran vuoden 2020 tappiollisen tuloksen perusteella tehty rahastomaksupäätös ei vaikuttanut rahaston kirjanpitoon vuonna 2020, koska se kirjattiin talousarvioasetuksen 1992/1243 5 a §:n siirtomenon kohdentamisperusteen mukaisesti rahaston kirjanpitoon vasta vuodelle 2021.

Tilikauden suoriteperusteinen ylijäämä on 2,15 milj. euroa ja tilikaudelle laadittu talousarvio oli 4,05 milj. euroa ylijäämäinen, jolloin poikkeamaksi muodostui 1,9 milj. euroa (vuonna 2019 5,52, TA 1,87 ja poikkeama 3,65). Poikkeama johtuu koronapandemian seurauksena myönnetyistä lykkäyksistä vakautussopimusten maksuaikatauluun (Pakistan ja Kuuba) sekä saamisten arvostus- ja valuuttakurssimuutoksista. Takaisinperintäsaamisten kokonaismäärästä (nimellisarvo 182,1 milj. euroa (vuonna 2019 200,6) ja kirjanpitoarvo 22,0 milj. euroa) merkittävä osa (nimellisarvosta 75 % ja kirjanpitoarvosta 99,6 %) on Pariisin klubissa solmittuun vakautussopimukseen perustuvia. Valtiontakuurahastolla on vakautussopimukset seuraavien velallismaiden kanssa: Argentiina (velan kirjanpitoarvo nimellisarvosta tilinpäätöksessä 60 %), Bosnia-Hertsegovina (50 %), Indonesia (94 %), Irak (10 %), Kuuba (10 %), Pakistan (30 %) ja Serbia (80 %, vuonna 2019 70 %). Bosnia-Hertsegovina, Indonesia, Irak ja Serbia maksoivat velkaansa vakautussopimuksen mukaisesti. Kuuballe ja Pakistanille myönnettiin koronapandemian seurauksena lykkäystä vakautussopimusten maksuaikatauluun ja Argentiinan velkojenmaksuaikataulua muutettiin jo aiemmin. Serbiaa lukuun ottamatta kaikkien velallismaiden saamisten arvostusprosentti säilyi vuoden 2020 tilinpäätöksessä samana kuin vuotta aiemmin. Serbialta olevien saamisten arvostus nostettiin 70 prosentista 80 prosenttiin. (Vuonna 2019 kaikki maksoivat velkaansa vakautussopimuksen mukaisesti.)

Vakautussopimusten arvostus tehdään maakohtaisesti OECD-arvostusmalliin ja Finnveran takaisinperintäarvioon perustuen. Korean kansantasavallan (Pohjois-Korea), Zimbabwen ja Libyan järjestämättömät saamiset on arvostettu nolnaan.

2. Raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

Valtiontakuurahaston tilinpäätöksessä on seuraavat osat: 1. Toimintakertomus, johon kuuluvat johdon katsaus, toiminnan tehokkuus, tilinpäätösanalyysi sekä sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma sekä 2. Tilinpäätöslaskelmat ja liitteenä annettavat tiedot käsittäen tuotto- ja kululaskelman, taseen, rahoituslaskelman sekä tilinpäätöksen liitetiedot. Tiedot esitetään kahdelta vuodelta.

Rahaston tilinpäätöksessä ei esitetä erillistä tunnuslukuanalyysiä valtion takuutoiminnan tuloksellisuudesta ja kannattavuudesta. Sen sijaan Finnvera Oyj esittää vuosikertomuksessaan tilasto- ja vertailuaineistoa vienti- ja erityistakaustoiminnasta sekä tulostavoitteiden saavuttamisesta.

Tilintarkastajat ovat antaneet tilinpäätöksestä tilintarkastuskertomuksen 11.2.2021, jossa ei ole huomauttamista tilinpäätöksen suhteen. Valtioneuvosto on 18.3.2021 vahvistanut valtiontakuurahastosta annetun lain nojalla rahaston tilinpäätöksen vuodelta 2020. Rahaston tilinpäätös ja siitä annettu tilintarkastuskertomus eivät anna aihetta toimenpiteisiin.

3. Toimenpiteet tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Ministeriö arvioi, että valtiontakuurahasto on suoriutunut hyvin valtiontakuurahastonlain mukaisista tehtävistään vuonna 2020. Ministeriö on kiinnittänyt huomiota siihen, että Valtiontakuurahaston johtokunta on reagoinut asianmukaisesti koronapandemian tuomiin tehtäviin mm. kokoontumalla ylimääräisiin kokouksiin päättämään Pakistanille ja Kuuballe myönnettävistä lykkäyksistä vakautussopimusten maksuaikatauluun. Rahaston johtokunta myös valmisteli varautumissuunnitelmaa pandemian varalle pitkin vuotta 2020, mm. konsultoiden työ- ja elinkeinoministeriötä rahastolaintulkinnasta ja talousarvioprosessista osana varautumista toimenpiteisiin. Työtä on jatkettu keväällä 2021.

Ministeriö on kiinnittänyt huomiota siihen, että vuoden 2020 aikana maailman taloudellinen tilanne on merkittävästi muuttunut koronapandemian seurauksena. Pankkien ja vientiyriyten luottoluokituksiin, vakautussopimusten arvostukseen, valtioiden kykyyn noudattaa solmittuja sopimuksia, valtiontakuurahaston vanhan kannan takaisinperintään liittyviin arvioihin on tullut merkittäviä muutoksia vuoden 2020 aikana.

Finnvera Oyj:n suuret riskikeskittymät, epävarmuus maailman taloudellisesta ja poliittisesta kehityksestä ja yksittäiset suurten yhtiöiden tapahtumat ovat vaikuttaneet vientitakuuportfolion riskitasoon. Mahdolliset tappio-odotukset lyhyellä aikavälillä ovat keskittyneet muutamaasi yhtiöihin risteily- ja telakkatoimialalta. Mahdolliseen luottotappiovarausten ja tappioiden kasvuun tai tappiovarausten pienentymiseen vaikuttaa olennaisesti koronapandemian eteneminen, pandemian aiheuttaman epävarmuuden poistuminen sekä toipumisen käynnistymisen aikataulu ja laajuus. Epävarmuus on edelleen suurta. Koska Finnveran aiempien tilikausien vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan voittovarot on käytetty vuoden 2020 tappiokirjauksen myötä, katetaan mahdolliset tulevien vuosien rahastolain 4 §:n mukaiset tappiot suoraan valtioneuvoston rahastosta. Ministeriö, Finnvera ja valtioneuvoston rahasto seuraavat vastuukannan, riskiaseman ja puskurivarojen kehitystä tehostetusti.

Ministeriö toteaa lisäksi, että ministeriön päätöksellä 19.12.2019 Valtioneuvoston uusi johtokunta nimitettiin vuosille 2020–2022. Vuoden 2020 kesällä valtiokonttorin edustaja Anna von Knorring irtisautui tehtävästään ja näin ollen valtiokonttorin varajäsen Juha Savolainen hoiti tehtävää syksyn 2020, kunnes hänet nimitettiin johtokunnan varsinaiseksi jäseneksi joulukuussa 2020. Rahaston pitkäaikainen pääsihteeri Anne Rothovius päätti toimikautensa vuoden 2020 loppuun ja vuoden 2021 alusta rahaston pääsihteerinä aloitti työ- ja elinkeinoministeriön taloushallinnosta taloushallintoasiantuntija Soila Salonen.

4. Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Ministeriö toteaa, että vuonna 2021 se ei ole ryhtymässä tilinpäätöksen johdosta erillisiin toimenpiteisiin vaan jatkaa pandemia-aikana tilanteen kehittymistä ja seuranta. Finnveran rahoitusta koskevan lainsäädännön kehittäminen -työryhmän kokouksessa 2.11.2020 työryhmä on suositannut Valtioneuvoston lainsäädännön päivittämisen osalta asian valmisteluun palaamista talousnäkömien parannuttua, mahdollisesti seuraavalla hallitusohjelmakaudella.

Ilona Lundström
Osastopäällikkö, ylijohtaja

Inkalotta Nuotio-Osazee
Hallitussihteeri

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Valtion ydinjätehuoltorahaston tilinpäätöksestä vuodelta 2020

Työ- ja elinkeinoministeriö arvioi tässä asiakirjassa rahaston tuloksellisuutta ja sen kehittymistä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumista. Ministeriö ottaa myös kantaa raportoinnin perusteiden asianmukaisuuteen ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä niiden kehittämistarpeisiin. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö toteaa toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Varautumisrahasto

Valtion ydinjätehuoltorahaston tehtävänä on kerätä, pitää tallessa ja turvaavasti sijoittaa ne varat, jotka tulevaisuudessa tarvittaisiin ydinjätteistä huolehtimiseksi, mikäli jätehuoltovelvolliset eivät kykenisi itse huolehtimaan niistä. Ydinjätehuoltorahaston luonteen vuoksi sen ensisijaisena päämääränä ei ole tuottaa taloudellista voittoa vaan varmistaa ydinjätehuollon toteutuminen tulevaisuudessa.

Rahaston varat kerätään jätehuoltovelvollisilta organisaatioilta, joilla on huolehdittavanaan ydinjätteitä. Tällaisia organisaatioita ovat tällä hetkellä Fortum Power and Heat Oy, Teollisuuden Voima Oyj ja Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy.

Varautumisrahaston tase oli vuoden 2020 lopussa noin 2,6 mrd. euroa (vuonna 2019 noin 2,7 mrd. euroa). Rahaston varat kattavat tällä hetkellä kaikki arvioidut jätehuoltovelvollisten tähän mennessä kertyneen ydinjätteen huoltoon tarvittavat kustannukset.

Rahaston sijoitustoiminnasta sekä lainaustoiminnan mahdollisista korkotuotoista kertyvillä voitoilla hyvitetään jätehuoltovelvollisten rahasto-osuuksia vastaavasti. Varautumisrahaston voitto oli vuonna 2020 noin 14,2 milj. euroa (vuonna 2019 noin 14,1 milj. euroa), ja se käytettiin rahasto-osuuksien hyvitykseen.

Jätehuoltovelvollisilla ja heidän osakkeenomistajillaan on oikeus lainata turvaavia vakuuksia vastaan enintään 75 % jätehuoltovelvollisen rahasto-osuudesta. Vuonna 2020 takaisinlainausmahdollisuutta käyttivät Fortum Power and Heat Oy:n osakkeenomistaja Fortum Oyj (noin 70 % osuudestaan) ja Teollisuuden Voima Oyj (noin 49 % osuudestaan). Valtio ei käyttänyt takaisinlainausoikeuttaan.

Rahasto antoi Valtiokonttorin tehtäväksi sijoittaa lainaustoiminnan jälkeen rahastoon jääneet varat valtion sarjaobligatioihin aikaisempien vuosien tapaan.

Rahaston käytössä oleva lainaustoiminta ja muu sijoitustoiminta ovat ydinenergialain periaatteiden mukaisia. Merkittävin rahaston käyttämä harkinta liittyy Varautumisrahaston varojen takaisinlainaukseen ja erityisesti siihen liittyvien vakuuksien arviointiin.

Tutkimusrahastot

Valtion ydinjätehuoltorahastoon kuuluu Ydinturvallisuustutkimusrahasto ja Ydinjätetutkimusrahasto, joihin kerätään vuosittain ydinlaitosten haltijoilta varoja jaettavaksi alan tutkimustoimintaan. Vuonna 2020 tutkimusvaroja jaettiin yhteensä noin 12,4 milj. euroa (vuonna 2019 noin 12,8 milj. euroa). Rahaston käytössä oleva tapa kerätä ja jakaa varoja on ydinenergialain periaatteiden mukainen.

2. Raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

Valtion ydinjätehuoltorahaston johtokunta hyväksyi vuoden 2020 tilinpäätöksen 3.2.2021. Tilinpäätöksessä on seuraavat osat: johdon katsaus, toiminta-ajatus ja tehtävät, toiminta ja talous tarkasteluvuonna erillisrahastoittain, toiminnan tuloksellisuus, johtokunta, rahaston henkilöstö, maksetut palkkiot, eläkeasiat, tilintarkastajat, sisäinen valvonta, tuotto- ja kululaskelma, tase, rahoituslaskelma, liitteet, tilikirjat ja tositenumerosarjat. Tiedot esitetään erillisrahastoittain kahdelta vuodelta.

Ministeriö on vahvistanut Valtion ydinjätehuoltorahaston tilinpäätöksen asian oltua valmistavasti käsiteltävänä valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnassa 4.3.2021. Rahaston tilintarkastajat ovat 8.2.2021 puoltaneet tilinpäätöksen vahvistamista johtokunnan esityksen mukaisena. Toinen kahdesta tilintarkastajista oli JHT-tilintarkastaja ja toinen KHT-tilintarkastaja. Rahaston tilintarkastajilla ei ole ollut huomauttamista rahaston tilinpäätöksestä.

Ministeriön näkemyksen mukaan rahaston raportointi on ollut asianmukaista ja riittävää ohjauksen ja tulosvastuun kannalta. Ministeriön näkemyksen mukaan raportoinnin kokonaishyötyä lisäisi parempi aikataulullinen ennakoitavuus.

3. Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Valtiontalouden tarkastusvirasto ei tarkasta Valtion ydinjätehuoltorahaston tilinpäätöstä eikä tässä kannotossa siten ole käytettävissä tarkastusviraston tarkastusraporttia.

Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan Valtion ydinjätehuoltorahaston toiminta ja tilinpäätös vuodelta 2020 vastaavat valtioneuvoston asettamia tavoitteita. Ministeriöllä ei ole huomauttamista Valtion ydinjätehuoltorahaston toiminnasta eikä tilinpäätöksestä varainhoitovuodelta 2020. Rahasto on vuonna 2020 täyttänyt sille asetetut tulostavoitteet.

Varautumisrahastoa koskevat tulostavoitteet vuodelle 2021 on sovittu ministeriön ja rahaston vuosittaisessa tulosneuvottelussa joulukuussa 2020. Tulostavoitteet kohdistuvat pääosin rahaston vuosikellon mukaisten tehtävien suorittamiseen sekä rahaston toiminnan kulujen seuraamiseen erikseen määritellyllä tavalla.

Jätehuoltovelvollisilla on jo useiden vuosien ajan ollut toive saada parempaa pitkäaikaista tuottoa Varautumisrahastossa oleville varoilleen. Ministeriö asetti 3.4.2018 työryhmän (TEM/94/00.04.01/2018) selvittämään ja tarvittaessa tekemään ehdotuksia toimenpiteiksi rahaston sijoitustoiminnan kehittämiseksi. Työryhmä laati työnsä päätteeksi loppuraportin, joka julkaistiin syksyllä 2019. Työ- ja elinkeinoministeriö on valmistellut tämän jälkeen ydinenergialain muutosta raportin suositusten perusteella. Valtion ydinjätehuoltorahaston tulee tulevalle kaudella jatkaa määräaikojen noudattamista ja sopeuttaa rahaston hallinto uuteen ydinenergialainsäädäntöön.

Lisäksi hallituksen esitys liittyen Valtion ydinjätēsijoitustoiminnan kehittämiseen (178/2020) annettiin lokakuun 2020 alussa ja hallituksen esitystä on käsitelty talousvaliokunnassa. Lakimuutos ja asetusten muutokset tulivat voimaan 1.5.2021 alkaen. Sääntelyn soveltaminen tulee kuitenkin vaiheittain.

Aikataulu sääntelyn muutosten soveltamiselle:

- 1.5.2021 VYR:n uudelleenorganisointi käynnistyy
- 1.1.2022 Lainaus- ja muu sijoitustoiminta uudistuu, sekä vastuumäärien ja rahastotavoitteiden pääosaikataulujen uudistaminen
- 1.1.2023 Asiantuntemuksen varmistaminen (tutkimusohjelmat ja -rahastot) uudistuvat
- 1.1.2026 Tutkimusmaksujen perusteiden uudistaminen

Valtion ydinjätehuoltorahaston uudelleenorganisointi tarkoittaa muun muassa valtioneuvoston nimittämää uutta johtokuntaa ja työ- ja elinkeinoministeriön nimittämää neuvoa-antavaa sijoitusneuvottelukuntaa. Myös päätöksenteko uudistuu. Johtokunnalle tulee uusia sijoitustoimintaan ja riskienhallintaan liittyviä tehtäviä ja johtokunnalta siirtyy operatiivisia tehtäviä toimitusjohtajalle.

Riku Huttunen
Osastopäällikkö, ylijohtaja

Mirjami Tanner
Erityisasiantuntija